

Yksi Exit - järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantujille

Laura Elo, Sanna Mäkelä

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yksi Exit -järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantujille

Laura Elo, Sanna Mäkelä

Rikosseuraamusala

Opinnäytetyö

Toukokuu, 2023

Laura Elo, Sanna Mäkelä

Yksi Exit -järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantujille

Vuosi 2023 Sivumäärä 53

Toiminnallisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää Rikosseuraamuslaitoksen, poliisin ja Aggredin välistä yhteistyötä yhteisellä Exit-toiminnan eettisellä ohjeistuksella. Exit-toiminnan eettisen ohjeistuksen tavoitteena oli selkeyttää entisestään irtaantujatyötä tekevien toimijoiden vastuita, yhdenmukaistaa toimintaa ja tehdä näkyväksi irtaantujatyön keskeiset periaatteet. Exit-toiminta auttaa vapaaehtoisia henkilöitä irtaantumaan järjestäytyneen rikollisuuden tai väkivaltaisen ideologian ryhmistä ja näiden vaikutuspiiristä. Opinnäytetyömme tiilajana toimi Rikosseuraamuslaitos.

Opinnäytetyömme tietoperusta muodostui järjestäytyneen rikollisuuden, desistanssin eli rikollisuudesta irtaantumisen, Exit-toiminnan, eri toimijoiden välisen yhteistyön, etiikan ja viranomaisetiikan sekä eettisen ohjeistuksen tiedoista. Opinnäytetyömme toiminnallisuus konkretisoitui fasilitoimalla kehittämispaja, jossa dialogisen keskustelun keinoin irtaantujatyötä tekevät toimijat koostivat eettisen ohjeistuksen.

Opinnäytetyömme tuloksena irtaantujatyötä tekevien Rikosseuraamuslaitoksen, poliisin ja Aggredin välinen yhteydenpito on muuttunut yksittäisistä ja satunnaisista yhteydenotoista säännöllisiin yhteispalavereihin ja yhtenäisempiin toimintatapoihin. Lisäksi toimijoiden välinen yhteistyö kehittyi vastuiden selkeytymisenä yhdenmukaistamalla Exit-toimintaa ja tekemällä Exit-toiminnan keskeiset periaatteet näkyvämmiksi opinnäytetyönä laaditulla eettisellä ohjeistuksella. Eettisen ohjeistuksen keskeisiksi asioiksi valikoitui vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus ja turvallisuus. Opinnäytetyömme tavoitteiden toteutuminen on arvioitu Exit-toimijoiden toimesta. Exit-toimijat ovat todenneet ohjeistuksen tarpeelliseksi erityisesti ilmaisemaan kaikkien toimijoiden eettisten periaatteiden yhdenmukaisuutta. Eettisen ohjeistuksen keskeiset periaatteet näkyvät työelämässä Exit-toimijoiden arjen asiakaskohtaamisissa.

Asiasanat: järjestäytynyt rikollisuus, desistanssi, eettinen ohje

Laura Elo, Sanna Mäkelä

One Exit for Those Leaving Organized Crime

Year 2023

Pages

53

The purpose of this functional Bachelor's thesis was to develop cooperation between the Criminal Sanctions Agency, the police and Aggredi through a common ethical code of conduct for the Exit Program. The aim of the ethical guidelines for exit work was to further clarify the responsibilities of the actors involved in exit work, to harmonize activities and to make the key principles of exit work visible. The Exit Program helps volunteers to disengage from organized crime or violent ideologies and their influence. This thesis was commissioned by the Criminal Sanctions Agency.

The theoretical background for this thesis consisted of information on organized crime, desistance, the Exit Program, the cooperation between different actors, ethics and authorities, and ethical guidelines. The functionality of our thesis was concretized by facilitating a development workshop, in which the actors involved in desistance work drew up ethical guidelines by means of dialogue.

As a result of this thesis, communication between the Criminal Sanctions Agency, the police and Aggredi has changed from individual and occasional contacts to regular joint discussions and more coherent practices. In addition, cooperation between actors developed through clarification of responsibilities, harmonization of the Exit Program and a more visible ethical code of conduct on the key principles of the Exit Program. Voluntariness, confidentiality, and security were selected as the critical issues of the ethical guidelines. The achievement of the objectives of the thesis was evaluated by the Exit actors. The Exit actors have identified the need for a code of conduct, in particular to express the consistency of ethical principles among all actors. The key principles of the Code of Ethics are reflected in the work life of the Exit practitioners in their everyday encounters with clients.

Keywords: organized crime, desistance, code of ethics

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	10
2.1	Rikosseuraamuslaitos	10
2.2	Poliisi	11
2.3	HelsinkiMissio Aggredi	12
3	Tietoperusta	13
3.1	Järjestäytynyt rikollisuus	13
3.2	Desistanssi eli rikollisuudesta irtaantuminen.....	16
3.3	Exit-toiminta.....	18
3.4	Eri toimijoiden välinen yhteistyö	19
3.5	Etiikka ja viranomaisten ammattietiikka	20
3.6	Eettinen ohjeistus.....	21
4	Opinnäytetyön toteutus	22
4.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	22
4.2	Dialoginen keskustelu.....	25
4.3	Fasilitointi.....	25
4.4	Analysointimenetelmät.....	26
5	Opinnäytetyön prosessikuvaus.....	26
5.1	Suunnitteluvaihe	28
5.2	Kehittämispaja	29
6	Exit-toiminnan eettinen ohjeistus	32
6.1	Turvallisuus	33
6.2	Luottamus	34
6.3	Vapaaehtoisuus ja täysi-ikäisyys	36
7	Arviointi	36
7.1	Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi	36
7.2	Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi	39
7.3	Sanan itsearviointi.....	40
7.4	Lauran itsearviointi	41
8	Pohdinta	42
8.1	Ammatillinen toiminta	42
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	43
8.3	Tulosten hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset	44
	Lähteet.....	46
	Kuviot	51
	Taulukot	51

Liitteet	52
----------------	----

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, joka kuvaa kahden viranomaisen sekä järjestötoimijan välisen yhteistyön kehittämistä. Opinnäytetyön tilaaja on Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta. Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminnan tarkoituksena on auttaa vapaaehtoisia henkilöitä irtautumaan järjestäytyneen rikollisuuden tai väkivaltaisen ideologian ryhmistä ja näiden vaikutuspiiristä. Exit-työtä tehdään kiinteässä yhteistyössä Keskusrikospoliisin kanssa. Yhteistyö on kiinteää etenkin yhteisten toimintaperiaatteiden ja toiminnan prosessien kannalta, mutta suurin osa asiakkuuksista on edelleen toisistaan erillisiä. Viranomaistoimijoita täydentää järjestötoimija HelsinkiMission Aggredi, joka vastaa osaltaan asiakkaiden sekä heidän lähipiirinsä psykososiaalisesta tuesta. Rikosseuraamuslaitos aloitti oman Exit-toimintansa alkuvuodesta 2015. Keskusrikospoliisin Exit-toiminta käynnistettiin hieman myöhemmin, keväällä 2018. Aggredi on aloittanut nykyvuotoisen irtaantujatyön 2018, jolloin yhteistyösopimus HelsinkiMission ja Keskusrikospoliisin kanssa allekirjoitettiin. Toiminta on siirtynyt vuosien aikana yhä tiiviimmin kolmikantaiseen yhteistyöhön edellä mainittujen tahojen kesken ja kyseisten toimijoiden pyrkimyksenä on hoitaa jatkossa asiakkuuksia yhdessä.

Exit-toiminta on tärkeää yhteiskunnalle, koska irtaantumisen tukeminen on äärimmäisen kustannustehokasta toimintaa (Bjørge 2019, 120). Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että järjestäytyneen rikollisuuden jäsenet tekevät enemmän rikoksia kuin muut kansalaiset ja että he syyllistyvät useammin rikoksiin nimenomaan jengin jäsenenä. Lisäksi tutkimusten mukaan lyhytkestoisellakin järjestäytyneen rikollisuuden jäsenyydellä voi olla pitkäkestoisia kielteisiä seurauksia. (Pedersen 2018, 45.)

Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena oli laatia Exit-toiminnan eettinen ohjeistus, johon kaikki kolme toimijaa sitoutuvat ja joka on siten opinnäytetyön konkreettinen tuotos. Opinnäytetyön toissijaisena tavoitteena oli edistää yhtenäisemmän järjestäytyneen rikollisuuden Exit-työskentelyn yhteisen toimintamallin tuottamista Rikosseuraamuslaitoksen, poliisin ja Aggredin käyttöön, koska Exit-toimijat olivat nähneet tiiviimmälle yhteistyölle tarvetta. Vaikka poliisi keskittyy Exit-toiminnassaan järjestäytyneeseen rikollisuuden lisäksi myös väkivaltaiseen ääriajatteluun, olemme rajanneet opinnäytetyön käsittelemään ainoastaan järjestäytyntä rikollisuutta.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Opinnäytetyön toimintaympäristö muodostuu Rikosseuraamuslaitoksesta, poliisista, sekä HelsinkiMission kehittämästä Aggredi-toiminnasta. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä näiden kolmen toimijan kanssa, koska he ovat tehneet tuloksellista yhteistyötä keskenään jo aikaisemmin ja haluavat edelleen kehittää yhteistyömuotojaan. Opinnäytetyössä tarkastellaan Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin lakisääteisiä tehtäviä, etenkin vankeuden täytäntöönpanoa sekä poliisin ennalta estävää toimintaa, johon myös Exit-toiminta sisältyy. Opinnäytetyön tilaaja on Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta.

2.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on Oikeusministeriön alaisuudessa toimiva valtakunnallinen täytäntöönpanoviranomainen vankeusrangaistuksien ja yhdyskuntaseuraamuksien osalta. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022 ja Valtioneuvoston asetus Rikosseuraamuslaitoksesta 290/2022 määrittävät Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Rikosseuraamuslaitos jakautuu neljään vastuualueeseen vastaten kehittämisestä ja ohjauksesta, asiakasprosesseista, hallinto- ja tukipalveluista sekä operatiivisesta toiminnasta. Operatiivinen toiminta pitää sisällään yksitoista rikosseuraamuskeskusta. Rikosseuraamuskeskus kostuu yhdyskuntaseuraamustoimistoista, vankeiloista ja muista yksiköistä. Rikosseuraamuslaitos työllistää noin 2600 henkilöä. (Rikosseuraamuslaitos 2022.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Rikosseuraamuslaitos 2022).

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 2 §:n mukaisesti rangaistusten täytäntöönpanosta edistämällä rangaistusta suorittavan henkilön valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana ja huolehtia täytäntöönpanon turvallisuudesta. Toimintaa ohjaa lisäksi Laki yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanosta (400/2015). Rikoksetonta elämäntapaa edistetään lisäämällä tuomitun elämänhallinnan taitoja ja kiinnittymisellä yhteiskuntaan. Yksi Rikosseuraamuslaitoksen tärkeistä tehtävistä on pyrkiä rajoittamaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä. (Rikosseuraamuslaitos 2022.) Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvan henkilön kohdalla ensisijainen toimi kohti rikoksetonta elämäntapaa on irtaantua järjestäytyneestä rikollisryhmästä. Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta on suunniteltu avuksi vangeille, joilla on halu erota rikollisjärjestöstä, mutta tarvitsevat tukea irtaantumiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

2.2 Poliisi

Poliisin tehtävä on varmistaa ihmisten ja ympäristön turvallisuus kaikissa tilanteissa ja kaikkina aikoina. Poliisi toimii Sisäministeriön alaisuudessa ja poliisin operatiivista toimintaa ohjaa ja johtaa Poliisihallitus. Operatiivinen toiminta pitää sisällään poliisilaitokset, Keskusrikospoliisin ja poliisiammattikorkeakoulun. Suojelupoliisi puolestaan on turvallisuus- ja tiedustelupalvelu, joka toimii suoraan sisäministeriön alaisuudessa. (Poliisiammattikorkeakoulu 2023.)

Kuvio 2: Poliisin organisaatiorakenne mukaillen (Poliisiammattikorkeakoulu 2023).

Poliisin tehtäviin kuuluu muun muassa rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä ja niiden saattaminen syyteharkintaan. Kaikkia poliisin tehtäviä ohjaa laki ja poliisin tehtävistä säädetään Poliisilain (2011/872) 1 luvun 1§:ssä. Lisäksi arvot ja eettinen koodisto ovat pohja tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle ja ohjaavat toimintaa jokapäiväisessä työssä. Poliisin arvoja ovat palvelu, oikeudenmukaisuus, osaaminen sekä henkilöstön hyvinvointi ja poliisin toiminnan on aina kuvastettava niitä. (Poliisi 2020.)

Poliisin ennalta estävä toiminta on poliisin lakisääteinen tehtävä, jonka yhtenä tavoitteena on ehkäistä ennalta rikollisuutta. Poliisi tekee ennalta estävää toimintaa yhteistyössä eri sidosryhmien sekä kansalaisten kanssa. Ennalta estävän toiminnan tavoitteena on ylläpitää yhteiskunnan turvallisuutta muun muassa ennalta ehkäisemällä rikoksia puuttumalla aikaisessa vaiheessa turvallisuutta heikentäviin häiriöihin sekä ei-toivottuihin tapahtumiin ja kehitykseen. (ENSKA 2019.) Sisäministeriön poliisille suuntaaman ennalta estävän strategian (2019, 14) mukaan poliisin ennalta estävän toiminnan tulee olla päätoimista ja suunnitelmallista erityistoimintaa. Toiminta on tavoitteellista ja sen tuloksia seurataan. Sisäministeriö määrittelee poliisin ennalta estävän toiminnan strategian ja sen keskeisiä työmuotoja toteutetaan kaikessa poliisitoiminnassa.

Keskusrikospoliisi on poliisin valtakunnallinen yksikkö, jonka toimialueena on koko Suomi. Keskusrikospoliisin tehtävistä säädetään laissa (110/1992). Keskusrikospoliisin tehtävänä on muun muassa paljastaa kansainvälistä, vakavaa, järjestäytynyttä ja ammattimaista rikollisuutta, tuottaa asiantuntijapalveluita muille viranomaisille sekä kehittää rikostorjuntamenetelmiä.

2.3 HelsinkiMissio Aggredi

HelsinkiMissio on 140-vuotias, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton sosiaalialan järjestö, joka kohtaa, tukee ja auttaa valtakunnallisesti kymmeniätuhansia ihmisiä lähes sadan ammattilaisen ja tuhannen vapaaehtoisen voimin. HelsinkiMissionin tavoite on vähentää yksinäisyyttä ja lisätä ihmisten hyvinvointia. (HelsinkiMissio 2023.)

Aggredi on palvelun tuottaja ja katuväkivallan tekijöihin keskittyvä, HelsinkiMission kehittämä työmuoto. Aggredin toiminta rahoitetaan Veikkauksen tuella. Aggredi on toiminut vuodesta 2006 lähtien ja tällä hetkellä toimipisteitä on seitsemässä eri kaupungissa; Helsingissä, Tampereella, Turussa, Kuopiossa, Lahdessa, Oulussa ja Porissa. Jokaisella paikkakunnalla Aggredista vastaa paikallinen järjestö. HelsinkiMission lisäksi Aggredi-menetelmää toteuttavia järjestöjä ovat Kuopion Settlementti Puijola, Lahden ensi- ja turvakoti, Porin Sininauha, Tampereen ensi- ja turvakoti, Varsinais-Suomen Sininauha ja Vuolle Settlementti. (Aggredi 2022). Aggredin valtakunnallisessa viestinnässä, kuten nettisivuilla tai sosiaalisessa mediassa ei korosteta taustaorganisaatioita, koska viestinnän on todettu olevan selkeämpää pelkkä Aggredinimellä (Salakka 2023). Tämän vuoksi käytämme myös opinnäytetyössämme pelkkää Aggredin nimeä.

Aggredi keskittyy antamaan väkivaltarikoksiin ja katuväkivaltaan syyllistyneille 18-49-vuotiaille henkilöille psykososiaalista tukea. Aggredin pääasiallinen kohderyhmä on täysi-ikäiset kodin ulkopuoliseen väkivaltaan syyllistyneet henkilöt, minkä lisäksi Aggredi työskentelee myös järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautujien, ääriliikkeiden edustajien sekä heidän lähipiirinsä hyväksi. Sen sijaan lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten tekijät eivät kuulu heidän kohderyhmäänsä. Valtaosa asiakkaista löytää Aggredin Rikosseuraamuslaitoksen kautta. (Aggredi-

menetelmäopas 2021, 11-18.) Aggredin toiminnan kulmakiviä on puolueettomuus, kunnioitus, luottamus ja tuomitsemattomuus, minkä lisäksi asiakkaat kohdataan aina tasavertaisina (Aggredi 2020).

Irtautumiseen saatetaan tarvita monenlaista tukea. Aggredin Exit-toiminta on kehitetty tuke-
maa psykososiaalisesti järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantujia uuden elämän rakentami-
sessa. Käytännössä tämä tarkoittaa irtaantujalle keskustelua esimerkiksi väkivaltatyöntekijän
kanssa. Väkivaltatyöntekijä, josta käytetään myös termiä mentori, on Aggredi -menetelmää
toteuttava Aggredin asiakastyötä tekevä työntekijä. Osa Aggredin väkivaltatyöntekijöistä on
entisiä järjestäytyneen rikollisryhmien jäseniä, jotka ymmärtävät omakohtaisella kokemuksel-
laan mistä rikollisjärjestöstä irtautumisessa on kyse. Irtautujan totuutena pitämät asiat voi-
vat saada uusi näkökulmia keskustellessa Aggredin työntekijöiden kanssa. Keskusteluissa ei
puhuta irtautujan tekemistä vanhoista rikoksista, joka takaa puolueettoman auttamisnäkö-
kulman säilyttämisen. Rikoksista puhumattomuus on paras suoja irtaantujalle mahdollisten ri-
kollisjärjestöltä tulevien uhkailujen vuoksi. (Aggredi-menetelmäopas 2021.)

3 Tietoperusta

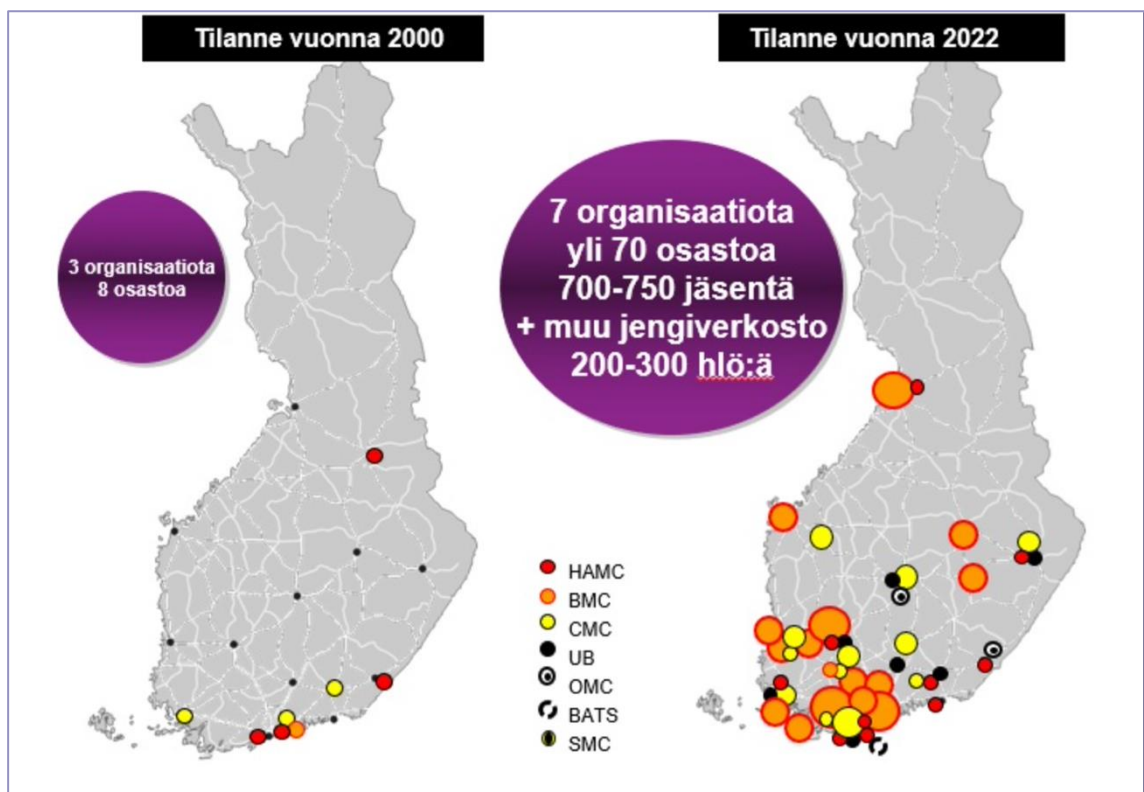
Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme tietoperustan. Keskeisiksi käsitteiksi olemme ra-
janneet järjestäytyneen rikollisuuden, desistanssin, Exit-toiminnan, eri toimijoiden välisen
yhteistyön, etiikan ja eettisen ohjeistuksen. Kolmen eri toimijan Exit-toiminnan eettisen oh-
jeistuksen luominen ja toimintatapojen yhtenäistäminen kehittää alan ammattikulttuuria vi-
ranomaisyhteistyön ja desistanssin saralla.

3.1 Järjestäytynyt rikollisuus

Yleensä järjestyneen rikollisuuden määritelmänä pidetään ulkoisia tunnuksia käyttäviä moot-
toripyöräjengejä, mutta käsite on todellisuudessa paljon laajempi. Käytännössä järjestäyty-
neellä rikollisryhmällä tarkoitetaan joukkoa rikollisia, jotka ovat järjestäytyneet ryhmäksi ja
tekevät yhdessä rikoksia. Jengi-termi eroaa järjestäytyneestä rikollisuudesta erityisesti siten,
että jengin jäsenillä esiintyy rutiininomaista väkivaltaista toimintaa. (Etter, Knox, Smith
2019, 17) Järjestäytyneen rikollisryhmän lakiin pohjautuva käsite on määritelty Rikoslaisa
(1889/39), jonka mukaan järjestäytyneen rikollisryhmän voi muodostaa kolme henkilöä, joi-
den tavoitteena on suorittaa yhdessä vakavia rikoksia, toiminnan ollessa luonteeltaan pysy-
vää. Sinänsä järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumista ei ole Suomessa kriminalisoitu (Si-
säministeriö 2023). Rikoslain 17 luvun 1§:ssä on määritelty rikokseksi järjestäytyneeseen rikol-
lisryhmään kuuluminen. Pelkkä ryhmän jäsenyys tai ulkoisten tunnusten kantaminen ei kuiten-
kaan sellaisenaan ole rikos, vaan laki edellyttää aktiivista tekemistä rikoksen tunnusmerkistön
täytymiseksi. Rikoslain 6 luvun 5§ kuitenkin mahdollistaa rikoksen tuomion koventamisen,

mikäli rikos on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Oikeuskäytäntö (R 20/1365, ym.) on osoittanut, että tuomitun ei tarvitse olla järjestäytyneen rikollisryhmän jäsen, vaan riittää, että teko on tehty osana ryhmän toimintaa ja ryhmän hyväksi.

Järjestäytynyt rikollisuus on kasvanut Suomessa merkittävästi 2000-luvulla. Järjestäytyneen rikollisuuden näkyvin ilmenemismuoto on tunnukselliset ryhmät, joiden toimintaa leimaa väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen. Rikolliset moottoripyöräjengit eli ns. liivijengit rantautuivat Suomeen 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa yleisen kansainvälistymiskehityksen alkaessa ja liikkuvuuden lisääntyessä. (Poliisi, järjestäytynyt rikollisuus 2023). Tunnukselliset järjestäytyneet rikollisryhmät ovat jatkuvasti vahvistaneet asemiaan ja ovat 2000-luvulla levittäytyneet koko Suomeen. Alla olevasta kuvasta ilmenee, miten 2000-luvun alusta lähtien tunnuksellisten järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä on kasvanut Suomessa tähän päivään mennessä ja ryhmillä on osastoja tai toimintaa kaikilla suurimmilla paikkakunnilla.

Kuvio 3: Tunnuksellisten järjestäytyneiden rikollisryhmien kasvu Suomessa 2000-2022 (Keskusrikospoliisi 2023).

Suomessa Hells Angels MC (HAMC), Bandidos MC (BMC) ja Cannonball MC (CMC) on todettu useissa lainvoimaisissa tuomioissa järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi. Cannonball MC on myös ensimmäinen moottoripyöräjengi, joka on lainvoimaisella tuomiolla lakkautettu. Oikeus katsoi

päätöksessään (10040456) ryhmän järjestäytyneen siten, että sen toiminta muistutti sotilaalista organisaatiota ja rikollinen toiminta on olennainen osa ryhmän toimintaa. Päätös on lainvoimainen. (Korkein oikeus 2023.) Oikeuskäytännössä on todettu myös lainvoimaisten tuomioiden nojalla Satudah MC:n (SMC), United Brotherhoodin (UB) ja BATS:n olevan järjestäytyneitä rikollisryhmiä. United Brotherhood ja BATS eivät ole moottoripyöräjengejä, vaan pelkäävät rikollista toimintaa varten perustettuja rikollisryhmiä. United Brotherhoodin toiminta on lakkautettu lainvoimaisella tuomiolla (S21/629) keväällä 2021. Sen sijaan Outlaws MC:n (OMC) osalta ei vielä ole lainvoimaisia tuomioita ryhmän järjestäytyneisyyteen liittyen.

Merkittävää on, että nämä ryhmät katsovat olevansa järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolella, minkä osoituksena he kantavat liiveissään 1 %-merkkiä. Kyseinen merkki erottaa esimerkiksi rikolliseen toimintaan keskittyneet moottoripyöräjengit tavallisista harrastajakerhoista. Suomessa toimii satoja ulkoisia tunnuksia käyttäviä, moottoripyöräilyä harrastavia kerhoja, jotka eivät ole millään tavalla mukana rikollisessa toiminnassa. Kuitenkin näiden harrastajakerhojenkin joukossa on kymmeniä ryhmiä, jotka avoimesti kannattavat järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi eri oikeusasteissa todettuja moottoripyöräjengejä. (Kirsi 2020.)

Jengin tunnusten kantaminen merkitsee ehdotonta lojaalisuutta jengiä kohtaan ja valmiutta palvella sen tarkoitusperiä vakavien sanktioiden uhalla. Osa jengeistä kuuluu maailmanlaajuisen organisaatioon, mikä mahdollistaa toimivat kansainväliset yhteydet. (Rikostorjunnan tila 2018; Sisäministeriö 2023.) Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin ja etenkin jengeihin liitytään erilaisista syistä. Ihailun kohteena saattaa olla jengeihin liittyvä arvostus, veljeyden korostaminen ja jengien sisäinen hierarkia. Jengiytyminen luo henkilöille verkoston, jonka avulla heille muodostuu mahdollisuus toteuttaa isompia rikoksia, kuin mihin he yksin kykenisivät. Taloudellisen hyödyn lisäksi rikollisryhmään kuuluminen monesti lisää kunnioitusta rikollispiireissä, mutta se yleensä myös velvoittaa toimimaan ryhmän puolesta. (Etter ym. 2019, 23.)

Tunnuksellisten järjestäytyneiden rikollisryhmien yleisin rikollinen päätoimiala on huumausainerikollisuus. On huomattava, että näihin rikollisryhmiin kuuluvien varsinaisten jäsenten lisäksi heidän kanssaan tiiviissä yhteistyössä toimii erittäin laaja rikollisverkosto harjoittaen muun muassa laajamittaista huumausainekauppaa, väkivaltaista velanperintää, talousrikoksia sekä rahanpesua. Tunnuksellisten järjestäytyneiden rikollisryhmien alaisuudessa toimii myös erilaisia kannattajaryhmiä. Osalla näistä ryhmistä saattaa olla rikollisryhmistä koostuvassa organisaatiossa virallinen asema. Sen sijaan epäviralliset kannattajaryhmät eivät suoraan liity itse organisaatioon, mutta kuitenkin toimivat yhteistyössä heidän kanssaan. Näillä kannattajaryhmillä teetetään mm. erilaisia rikollisia tekoja, joista saatu rikoshyöty valuu järjestäytyneelle rikollisryhmälle. Järjestäytyneen rikollisuuden kasvun kaksi keskeistä elementtiä ovat väkivalta ja liiketoiminta. Väkivaltaa ei käytetä pelkän väkivallan vuoksi, vaan esimerkiksi rikollisryhmän sisäiseen kurinpitoon sekä rikollisten tavoitteiden saavuttamiseen. Väkivallalla myös puolustetaan jengin mainetta ja kunniaa, minkä lisäksi väkivalta toimii myös

voimannäyttönä kilpaileville rikoskumppaneille. (Näin toimii Suomen vaarallisimpana pidetty rikollisryhmä 2019; Kilpeläinen & Silvander 2013.)

Koska tunnukselliset rikollisryhmät toimivat rikollista toimintaa koossa pitävinä ja kokonaisrikollisuutta kasvattavana pelotteena, niiden laajuus on huomionarvoinen suomalaisen järjestäytyneen rikollisuuden tilan indikaattori (Poliisin jr-käsikirja, 2019). Suomessa näiden ryhmien toiminnan koventumista ovat ilmentäneet muun muassa henkirikokset ja muut vakavat väkivallanteot. Europolin mukaan järjestäytyneiksi rikollisryhmiksi luokiteltujen moottoripyöräjengien suurin uhka yleiselle turvallisuudelle johtuu heidän taipumuksestaan äärimmäisiin väkivallan muotoihin (Europol 2021).

Järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamat vahingot yhteiskunnalle ovat suuria. On arvioitu, että yhden jengiläisen koko elämänsä aikana aiheuttamat kustannukset yhteiskunnalle ovat 2,6 miljoonaa euroa. Jengirikollinen tekee 3-5 kertaa enemmän rikoksia kuin jengiin kuulumaton rikollinen. (Rikosseuraamuslaitos 2017; Pedersen 2018, 45.) Yhteiskunnalle on siis taloudellisesti haitallista, mitä vähemmän järjestäytyneen rikollisuuden jäseniä on. Järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuksesta vankeuteen ja erityisesti vankilaturvallisuuteen liittyen uusimpia tutkimuksia ovat Jyri Paasosen (2021) tekemä selvitys Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi sekä Holopaisen (2021) Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden haasteisiin.

3.2 Desistanssi eli rikollisuudesta irtaantuminen

Desistanssi on prosessi, jolloin henkilö lopettaa rikosten tekemisen ja pidättäytyy niistä jatkossa. Rikollisuudesta irtaantuminen voi tapahtua yhdessä hetkessä, tai pidempänä prosessina, johon kuuluu pitkäjänteinen ajatusmaailman muutos sekä esimerkiksi rikosten lieveneminen tai päätös, ettei meneillään olevan tuomion jälkeen tule enää uusia tuomioita (Kivi-vuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielson 2018, 204.) Kyseistä prosessia on koko ajan ylläpidettävä ja sen eteen on tehtävä töitä varsinkin vastoinkäymisiä kohdatessa. Desistanssi on jokaiselle henkilölle hyvin yksilöllinen prosessi. Desistanssiin vaikuttavat henkilökohtaiset riskit ja tarpeet sekä vahvuudet ja käytettävissä olevat resurssit, jotka tulee tunnistaa desistanssia tuettaessa. Desistanssia tapahtuu myös itsestään, ilman muiden auttamistahojen väliintuloa. (Laine 2014, 297.) Desistanssin todentaminen on hankalaa, koska henkilön syyllistymiset uusiin rikoksiin ei välttämättä tule poliisin tietoon tai johda tuomioon asti. Myöskään henkilön omien asenteiden muuttuminen ei välttämättä näy ulkoisesti. Uusintarikollisuudesta puhuttaessa on myös hyvä tietää uusintarikollisuuden määritelmä. Määritelmässä pitää tehdä erilaisia valintoja kuten esimerkiksi siitä, ketä pidetään aikaisempana rikosentekijänä, uuden rikoksen määritelmä ja mikä on seuranta-aika. Toisin sanoen täytyy määrittää, onko kyse uusintarikollisuudesta esimerkiksi silloin, jos henkilö on aiemmin syyllistynyt autovarkauksiin ja saa myöhemmin tuomion huumausainerikoksista. Tai jos henkilö aiemman vankeusrangaistuksen

jälkeen syyllistyy johonkin, mistä seuraa lievempi tuomio kuten ehdollinen vankeus- tai sakkorangaistus, tai jos henkilön aiemmasta vankeusrangaistuksesta on kulunut kolme kuukautta, kolme vuotta tai kolmetoista vuotta. Uusintarikollisuuden määritelmiä voi olla siis erilaisia. (Kivivuori ym. 2018, 204.) Desistanssiprosessiin vaikuttaa myös muiden yhteisöjen, perheiden, yhteiskunnan ja valtion toimet, asenteet ja näkemykset. Yksilön kuntoutuminen desistanssiprosessissa voi tapahtua kaikessa laajuudessaan vasta, kun sosiaalinen ja rakenteellinen sitoutuminen ja hyväksyntä toteutuu. (McNeill, Farall, Lightower & Maruna 2012.) Rikollisjärjestöstä irtaantuminen ei ole yksinkertaista, koska useimmiten siihen liittyy rikollisjärjestön taholta uhkailua, taloudellista kiristystä ja väkivaltaa (Rikosseuraamuslaitos 2017).

Tanskan oikeusministeriö on teettänyt haastattelututkimuksen, jonka kohteena oli viisitoista jengistä eronnutta, tai eroamisprosessia viranomaisten avustuksella läpikäyvää henkilöä. Kyseisen tutkimuksen tavoitteena oli muun muassa selvittää jengiin liittymisen motiiveja ja pyrkiä muodostamaan käsitys jengistä eroamiseen liittyvästä problematiikasta. (Pedersen 2014.) Tutkimuskirjallisuudessa jengistä eroamista kuvataan identiteetin muutoksena, koska asianomaisen on määriteltävä itsensä uudelleen suhteessa ulkomaailmaan (Pedersen 2018, 34; Kauppinen 2017, 49-50). Identiteetin lisäksi irtaantujat ovat vaarassa menettää juuri ne asiat, jotka heitä aikoinaan olivat houkutelleet jengin jäseniksi, kuten esimerkiksi veljeys, taloudellinen- ja fyysinen turvallisuus. Nämä ovat juuri niitä tekijöitä, joiden vuoksi saattaa olla vaikeaa irtaantua jengistä ilman ulkopuolista apua. (Pedersen 2018, 48; Kauppinen 2017, 75-76.) Kansainvälisten tutkimusten mukaan järjestäytyneet rikollisryhmät myös reagoivat jäsenen erohaluihin väkivaltaisesti muita ryhmiä todennäköisemmin. Desistanssin soveltaminen Exit-toiminnassa ei ole myöskään täysin ongelmattonta. Jotta voitaisiin luoda toimivia strategioita ja käytänteitä jengistä irtaantumisen tueksi, riski- ja suojatekijöiden sekä jengiin liittymisen prosessien ymmärtäminen on ratkaisevan tärkeää. (Pedersen 2018, 3.) Riski- ja suojatekijöistä käytetään yleisimmin termiä push- ja pull-tekijät. Push-tekijöillä tarkoitetaan jengiläisyyteen liittyviä kielteisiä seikkoja ja pull-tekijöillä puolestaan tarkoitetaan niitä asioita tai olosuhteita, jotka toimivat vaihtoehtoina jengiläisyydelle, kuten esimerkiksi perhesuhteet. (Kauppinen 2017, 70). Irtautuminen järjestäytyneestä rikollisuudesta ei vielä tarkoita rikollisuudesta irtaantumista.

Irtautumisen tukeminen on äärimmäisen kustannustehokasta toimintaa (Bjørge 2019, 120). Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että jengiläiset tekevät enemmän rikoksia kuin muut kansalaiset ja että he syyllistyvät useammin rikoksiin nimenomaan jengin jäsenenä. Lisäksi tutkimusten mukaan lyhytkestoisellakin jengijäsenyydellä voi olla pitkäkestoisia kielteisiä seurauksia. (Pedersen 2018, 45.)

3.3 Exit-toiminta

Exit-toiminnalla halutaan tukea järjestäytyneestä rikollisryhmästä irtautumista ja vähentää irtautumisesta aiheutuvia haittoja. Exit-työtä tehdään kiinteässä yhteistyössä Keskusrikospoliisin (KRP) ja Rikosseuraamuslaitoksen (Rise) kanssa. Viranomaistoimijoita täydentää kolmannen sektorin järjestötoimija HelsinkiMission Aggredi, joka vastaa osaltaan asiakkaiden sekä näiden lähipiirin psykososiaalisesta tuesta. Toiminta on valtakunnallista. Aggredi on valikoitunut ja vakiintunut kumppanitoimijaksi erityisesti jengi- ja väkivaltarikollisuuteen liittyvän vahvan kokemuksen sekä erikoisosaamisensa vuoksi (Poliisi, 2020). Exit-toimintaa on toteutettu menestyksekkäästi useissa eri maissa. Exit-toiminnan tarkoituksena on auttaa vapaaehtoisia henkilöitä irtautumaan järjestäytyneen rikollisuuden tai väkivaltaisen ideologian ryhmistä ja näiden vaikutuspiiristä. (Aggredi 2020.)

Poliisin Exit-toiminta aloitettiin Suomessa vuonna 2018. Luonteeltaan se on ennalta estävää erityistoimintaa, jonka tavoitteena on pyrkiä estämään vakavaa rikollisuutta, siitä aiheutuvaa inhimillistä kärsimystä ja taloudellista menetystä. (Poliisi, 2020; Bjørgo, 2017, 120.) Vaikka Exit-toiminta on hallinnollisesti poliisiorganisaatiossa luokiteltu ennalta estäväksi erityistoiminnaksi, se on kuitenkin käytännössä korjaavaa työtä. Käytännön tasolla toiminta auttaa ihmisiä irtautumaan rikollisesta ympäristöstä ja sitä ympäröivästä ideologiasta. Apu on saajalle aina vapaaehtoista. Toimintaa tehdään eri viranomaistahojen kanssa yhteistyössä. Keskeistä toiminnassa on henkilön turvallisuuden takaaminen, minkä lisäksi palvelu tarjoaa psykososiaalista apua niin avunhakijalle itselleen kuin myös hänen lähipiirillensä. (Hyryläinen 2023.)

Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta tarjoaa tukea rikollisjärjestöstä irti haluavalle tuomitulle niin sanotulla Exit-toiminnalla. Irtautumisen tukeminen on myös Vankeuslakiin (2005/767) kirjattu, Rikosseuraamuslaitoksen velvoite. Exit-toiminnan tarkoitus on helpottaa irtautumiskynnystä rikollisjärjestöstä ja varmistaa irtautumisprosessin turvallisuus. Rikollisjärjestöt ovat hierarkkisia ja heillä omia sääntöjä, joten irtautuminen rikollisjärjestöstä ei ole helppoa. Yleensä irtautumiseen liittyy rahallista kiristämistä ja väkivaltaa. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Vankeusrangaistuksen aikainen irtautuminen on vapaudessa tapahtuvassa irtautumisesta vielä vaikeampaa, koska rikollisjärjestöt pystyvät tarkkailemaan ja vaikuttamaan jäseniinsä tiivisti asuessaan samassa vankilassa ja vankiosastoilla. Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien yksi tehtävä on myös rekrytoida uusia mahdollisia jäseniä, joten vankiosastojen ilmapiiri minkäänlaisesta rikollisuudesta irrottautumiseen ei ole helppoa. (Holopainen 2021, 23.) Rikosseuraamuslaitos vastaa omien asiakkaidensa osalta vankilaturvallisuuden toteutumisesta. Rikosseuraamuslaitoksen keinot järjestäytyneestä rikollisuudesta irti haluavalle on pääsääntöisesti turvalliseen ympäristöön sijoittaminen ja tarvittavien tukitoimien järjestäminen (Peltovuoma 2023).

Poliisilla ja Rikosseuraamuslaitoksella on ilmoitusvelvollisuus, mikäli he saavat tietoa törkeästä rikoksesta. Suunnitteilla olevasta törkeästä rikoksesta kaikilla kolmella toimijalla on ilmoitusvelvollisuus. Poliisille saattaa syntyä toimintavelvollisuus esimerkiksi asiakkaaseen kohdistuvassa uhkatilanteessa. Poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 15 c §:n 3 momentin mukaan poliisimies on ilman eri määräystä velvollinen ryhtymään kiireellisiin toimiin, esimerkiksi tekemällä ilmoituksen alueella toimivalle poliisiyksikölle, mikäli se on välttämätöntä vakavan rikoksen estämiseksi, tällaista rikosta koskevan tutkinnan aloittamiseksi tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Järjestäytyneestä rikollisuudesta löytyy tutkimustietoa, mutta itse Exit-toimintoa koskevaa tutkimustietoa löytyy hyvin vähän johtuen aiheen marginaalisesta ja sensitiivisestä luonteesta. Ylipäättään jengistä eroaminen on edelleen alituttu ilmiö (Pedersen, 2018, 43). Aikaisempia tutkimuksia ovat muun muassa Kauppisen (2017) työ Prosenttijengistä irtautumisen tuki vankeusrangaistuksen sekä ehdonalaisen vapauden valvonnan täytäntöönpanon aikana, Alexandra Westerlundin (2021) Gang entry and exit - A study of previous gang members in Sweden, Eva Lundmarkin ja Ingvar Nillsonin (2012) Vänd dem inte ryggen - Socioekonomiska analys av destruktiva subkulturer, sekä Maria Libak Pedersenin (2018) Joining and leaving gangs in Denmark. Prosenttijengistä eroaminen omaehtoisesti ei välttämättä tarkoita jengideologiasta irtaantumista, vaan jengistä hyvissä väleissä eronnut henkilö voi olla jengin kanssa edelleen tekemisissä ja toimia heidän eduksensa. Henkilö voi jopa myöhemmin palata jengin jäseneksi. Sen sijaan irtaantuminen tarkoittaa kokonaisvaltaista elämänmuutosta ja uuden identiteetin omaksumista, minkä vuoksi tähän prosessiin monesti tarvitaan ulkopuolista apua. (Hyyryläinen 2023.)

3.4 Eri toimijoiden välinen yhteistyö

Rikosseuraamuslaitoksen ja Keskusrikospoliisin yhteistyöstä voidaan käyttää nimikettä viranomaisyhteistyö. Viranomaisyhteistyö on hieman vaikeasti määriteltävissä oleva termi. Viranomaisyhteistyö on arkipäiväistynyt, eräänlainen verkostoitumisen muoto, jossa eri viranomaiset välittävät tietoa toisilleen yli organisaatio- tai valtiorajojen. Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän selvityksen (2018) mukaan edellytyksenä viranomaisyhteistyön onnistumiselle on muun muassa selkeät säädökset, hyvä koordinointi sekä luottamus. Keskeisenä tavoitteena selvityksessä nähtiin molempia osapuolia hyödyttävä tiedonvaihto. Viranomaisyhteistyö voi olla joko lakisääteistä ja velvoittavaa, tai perustua vapaaehtoisuuteen (VTV 2018, 11).

Viranomaisyhteistyöllä kolmannen sektorin eli järjestöjen kanssa on pitkät perinteet Suomessa, ja järjestöt ovat olennainen tuki turvallisuusviranomaisten toiminnassa. Poliisihallituksen mukaan turvallisuuden ylläpitäminen vaatii erilaisia yhteistyömuotoja eri viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Järjestöjen tekemä työ on tärkeä tuki viranomaistehtävissä sekä myös yhdistäen ja täydentäen viranomaiskenttää. Järjestöjen yhteistyö poliisin kanssa

jakautuu ennaltaehkäisevään toimintaan, avustamiseen äkillisissä operatiivisissa tehtävissä sekä erilaisiin jälkihoitoon liittyviin tehtäviin. Muutamia esimerkkejä yhteistyöjärjestöistä poliisin kanssa ovat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Rikosuhripäivystys, Ensi- ja turvakotien liitto, Vapepa (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu). Poliisilain 9. luvun 4 § mahdollistaa järjestöjen käytön sellaisissa tehtävissä, joihin ei liity merkittävää julkisen vallan käyttöä. Poliisilain 7. luvun 1 §:ssä säädetään vaitiolovelvollisuudesta kyseisissä tehtävissä siten, että toimintaa johtava tai vastaava poliisi määrittää avustustehtävät ja päättää tehtävässä tarvittavien salassa pidettävien tietojen antamisesta avustavan järjestön henkilöille. (Jalava, Raisio, Norri-Sederholm, Lahtinen & Puustinen 2017, 79-81.) Rikosseuraamuslaitos tekee yhteistyötä laajasti eri viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa perustuen esimerkiksi seuraamuksia koskevaan lainsäädäntöön, valtion palveluiden ulkoistukseen, toimintojen ja työpaikkojen järjestämiseksi vangeille ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittaville. Yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Puolustusvoimat, Kansaneläkelaitos, sosiaalihuolto, lastensuojelu, päihde- ja mielenterveyspalvelut, työvoimapalvelut, talous- ja velkaneuvonta, koulut, vapaan sivistystyön toimijat, kirjastot, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Kris-järjestö, Siltavalmennus, ViaDia, Punainen Risti, Martat, Ensi- ja turvakotien liitto ja Aggredi. Yhteistyökumppanit voivat siis olla kuluttajia, yrityksiä ja yhteisöjä. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.)

3.5 Etiikka ja viranomaisten ammattietiikka

Etiikka on oikeaa ja väärää tutkiva oppi sekä oma tieteenalansa. Etiikka tutkii moraalikäsitteitä sekä siihen liittyviä moraaliteorioita (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 13). Viranomaisia koskevat eettiset ohjeet perustuvat pääasiassa hyve- ja velvollisuusetiikkaan. Velvollisuusetiikan periaatteiden mukaan ihmisen pitää toimia oikein. (Juujärvi, ym. 2008, 69.) Viranomaiset ovat esimerkiksi velvoitettuja pitämään asiakkaita koskevat tiedot salassa ja virkamiehen on noudatettava lakia. Hyve-eettinen ammatilainen sen sijaan on aidosti omaksunut jonkun hyveen, kuten esimerkiksi oikeudentajun, joka ilmenee yhdistävänä tekijänä kaikilla hänen elämänsä osa-alueilla. (Juujärvi, ym. 2007, 67.)

Eettisyys on yksi hyvän hallinnon tunnusmerkeistä (Poliisi 2020). Sekä poliisi, että Rikosseuraamuslaitos sitoutuvat yhteiskunnallisesti hyväksi pidettyihin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen sekä ihmisarvon kunnioittamiseen. Julkisen vallan käyttäminen asettaa vaatimuksia viranomaisen käyttäytymiselle. Sekä poliisiin, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten työ on tarkoin säädeltyä. Toimintaa ohjaavat voimassa olevat lait ja annetut määräykset. Poliisin tehtävistä säädetään Poliisilain (2011/872) 1 luvun 1§:ssä. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (2009/953) 1 luvussa säädetään puolestaan Rikosseuraamuslaitoksen tehtävästä. Näiden lisäksi toimintaa ohjaavat organisaation arvot, jotka antavat jokapäiväiselle käyttäytymiselle suuntaviivoja, vaikuttavat ja näkyvät kaikessa työskentelyssä sekä tavoitteisiin sitoutumisessa. Rikosseuraamuslaitoksen arvoja ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, turvallisuus sekä usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2022a.)

Poliisin arvoja puolestaan ovat tiivistetysti palvelu, oikeudenmukaisuus, osaaminen ja henkilöstön hyvinvointi (Poliisi 2020). Eettiset periaatteet ja arvot ohjaavat viranomaisten perustehtävän suorittamista ja koko henkilöstön tulisi olla sitoutunut organisaation arvoihin. Poliisin perustutkinnon suorittaneet opiskelijat antavat eettisen valan, joka mukailee poliisitoiminnan tueksi tukeutuvaa eettistä koodistoa (Poliisi 2020). Eettinen vala on velvoittava. Eettisen koodiston tavoitteena puolestaan on konkretisoida henkilöstölle sekä kansalaisille poliisitoiminnan eettiset periaatteet. Opinnäytetyön tuloksena syntyvä eettinen ohjeistus pohjautuu useampaan etiikan näkökulmaan ja moraaliteoriaan, velvollisuus- ja hyve-etiikan ollessa näkyvimpiä teemoja. Poliisin ja kolmannen sektorin yhteistyössä ei ole koettu erityisiä eettisiä esteitä (Jalava ym. 2017, 81).

Aggredin eettiset periaatteet pohjautuvat sosiaali- ja terveystieteiden eettisen neuvottelukunnan (ETENE) toimintaperiaatteisiin. Asiakslähtöisyys on Aggredin toiminnan perusta vastaten asiakkaiden tarpeisiin ja elämäntilanteisiin pyrkien takaamaan asiakkaiden yksilöllisyyden, valinnanvapauden ja turvallisuuden. Aggredin toiminnan avoimuuden ja vapaamuotoisuuden lisäksi käytäntöön kuuluu työntekijöiden yhteinen eettinen ammattitaito. Eettinen ammattitaito tarkoittaa asiakastyössä noudatettavan kunnioitettavia, oikeudenmukaisia ja turvallisia periaatteita. Nämä periaatteet saavutetaan avoimella kohtaamisella, dialogilla, rehellisyydellä ja vuorovaikutuksella. periaatteiden noudattamisen lisäksi eettinen ammattitaito edellyttää työntekijältä kykyä ylläpitää turvallista työympäristöä niin asiakkaille kuin työntekijöille, tutkia omaa työtään kriittisesti, tunnistaa omia rajojaan ja ongelmatilanteita. Asiakkaiden turvallisuudesta huolehditaan vahvalla anonymiteetillä sekä välttämällä kontrollisuhteiden tai materiaalsen hyötysuhteen syntymistä asiakkaan ja työntekijän välille. (Aggredi-menettelmäopas 2021, 89.)

3.6 Eettinen ohjeistus

Etenkin viranomaisilta edellytetään vastuullisuutta ja toiminnan läpinäkyvyyttä, mutta yhä enenevässä määrin sitä odotetaan myös muilta toimijoilta. Eettiset ohjeistukset ovat toimintaperiaatteita ja ne koostuvat hyväksytyistä ammattitoimintaa ohjaavista ja ilmaisevista eettisistä periaatteista ja arvoista. Ohjeistus voi olla joko kirjallinen tai suullinen. Yleisimmin eettinen ohjeistus on tilannesidonnainen dokumentti, jonka ajankohtaisuutta ja sisältöä voidaan tarvittaessa arvioida, tarkentaa ja uudistaa. Eettiset ohjeet toimivat ammattilaisen apuna eettisessä harkinnassa ja säätelevät heidän toimintaansa, lisäävät ammattilaisten sisäistä kiinteyttä ja suojaavat heitä esimerkiksi tuomitsevalta yleiseltä mielipiteeltä. Lisäksi eettinen ohjeistus ylläpitää asiakkaiden luottamusta ammattikuntaan. (Juujärvi, ym. 2007, 49-54.)

Exit-toiminnan eettisen ohjeistuksen näkökulmana on vahvistaa toiminnan eettistä luonnetta, viestittää potentiaalisille irtaantujille oikeaa tietoa Exit-toiminnan periaatteista ja lisätä luottamusta toimintaa kohtaan. Ohjeistuksen avulla pyritään myös vahvistamaan entisestään jo

olemassa olevia hyviä toimintatapoja ja sitouttamaan Exit-toimijat noudattamaan ohjeistuksesta ilmeneviä eettisiä periaatteita. Koska irtaantujayötä tekee yhteistyössä kolme erillistä toimijaa ja työtä tehdään ihmisten parissa, on koettu tärkeäksi sopia yhteisistä toiminnallisista sekä työtä ohjaavista arvoista. Yhteisen eettisen ohjeiston avulla toimijat voivat muun muassa osoittaa asiakkaille toimivansa Exit-työssä yhteisten pelisääntöjen mukaan.

4 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme työmuodot ja toteutustavan. Kuvailemme opinnäytetyön prosessia mahdollisimman johdonmukaisesti raportin muodossa, minkä lisäksi olemme pyrkineet havainnollistamaan sitä kaavioiden avulla.

4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Toiminnallinen opinnäytetyö pohjautui työelämän tarpeesta johtuvaan toimeksiantoon. Toimeksiantajalle tuotetaan tuotos tai kehittämisohdotuksia. (Tuomi 2022.) Koska yksi opinnäytetyön tavoitteista oli tuottaa kohderyhmän näkemyksiin pohjautuva tuotos, eettinen ohjeistus, valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63). Opinnäytetyön tiedonhankintamenetelminä käytimme kehittämispajaa, jonka tavoitteena oli hyödyntää irtaantujatyötä tekevien henkilöiden asiantuntijuutta eettisen ohjeistuksen aikaansaamiseksi fasilitoinnin keinoin. Edellä mainituista asioista koostui myös opinnäytetyön toiminnallinen osuus.

Toiminnallisen opinnäytetyön yksi osa on tutkimuksellisen selvityksen tekeminen, joka antaa pohjan lopulliselle tuotokselle todellisena tuotteena kuten kirjana, ohjeistuksena tai tietopakettina. Opinnäytetyössä kerrotaan, millaisia toteutustapoja käyttäen kyseinen tuotos on syntynyt. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse käyttää tutkimuksellisia menetelmiä, ja aineiston sekä tiedon hankintaa tulee tarkoin harkita, ettei työmäärä kasva kohtuuttoman suureksi. Lopullinen toteutustapa on perusteltu sopimus tekijöiden omien voimavarojen, toimeksiantajan, kohderyhmän ja oppilaitoksen opinnäytetöitä koskevien toiveiden, tarpeiden ja vaatimusten välillä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56-57.)

Alla oleviin taulukkoihin kirjattujen arviointikysymysten avulla olemme pyrkineet saamaan vastauksia opinnäytetyölle asetettuihin tavoitteisiimme. Ensimmäisessä taulukossa kuvataan opinnäytetyöhön liittyviä yleisiä tavoitteita, toinen taulukko puolestaan kuvaa opinnäytetyöprosessiin liittyviä henkilökohtaisia tavoitteitamme. Opinnäytetyön tavoitteiden toteutumista kuvataan tarkemmin luvussa 6.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
<p>1. Selvittää irtaantujatyötä tekeviltä asiantuntijoilta heidän näkemyksiään irtaantujatyön peruseriaatteista sekä työskentelytavoista.</p>	<p>1. Mitkä ovat irtaantujatyön peruseriaatteet?</p> <p>1. Millä työskentelytavoilla tavoitteisiin päästään?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittämispajan dialoginen keskustelu • Itsereflektio
<p>2. Kehittää ja laatia ytimekäs eettinen ohjeistus irtaantujatyötä tekevien tueksi, sekä kohderyhmän ja muiden asiasta kiinnostuneiden tietoisuuteen.</p>	<p>2. Miten eettisyys ilmenee ohjeistuksesta lukijalle?</p> <p>2. Mitä ohjeistuksella halutaan kertoa?</p> <p>2. Miten ohjeistuksen sisältö valikoidaan?</p> <p>2. Miten valmis tuotos tuodaan esille ja saataville?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittämispajan dialoginen keskustelu • Irtantujatyötä tekeviltä asiantuntijoilta saatu palaute • Julkaistu tuotos käytössä

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointiaineisto.

Opinnäytetyöhön liittyviä yleisiä tavoitteita oli kaksi. Ensisijainen tavoitteemme oli pyrkiä kehittämään ja laatimaan ytimekäs eettinen ohjeistus irtaantujatyötä tekevien tueksi, sekä kohderyhmän ja muiden asiasta kiinnostuneiden tietoisuuteen. Toisena tavoitteenamme oli pyrkiä selvittämään irtaantujatyötä tekeviltä asiantuntijoilta heidän näkemyksiään irtaantujatyön peruseriaatteista sekä työskentelytavoista. Selvitystavoitteen toteuttamiseksi esitettiin arviointikysymyksiä, jotka ilmenevät yllä olevasta taulukosta.

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
1. Ammatillisen osaamisen kehittäminen asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin	1. Lisääntykö osaaminen ja tietoisuus ammatillista erityisosaamista vaativissa tehtävissä? 1. Miten osaaminen kehittyi?	<ul style="list-style-type: none"> • Itsereflektio • Irtaantujatyötä tekeviltä asiantuntijoilta saatu palaute
2. Kehittämis- ja tutkimustoiminnan osaamisen lisääminen	2. Millä tavalla osaaminen on kehittynyt kyseisellä osa-alueella? 2. Miten osaaminen on kehittynyt?	<ul style="list-style-type: none"> • Itsereflektio • Irtaantujatyötä tekeviltä asiaintuntijoilta saatu palaute

Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointiaineisto.

Arviointisuunnitelmassa arvioidaan opinnäytetyön aihetta, kohderyhmää, asetettuja tavoitteita, teoreettista viitekehystä sekä tietoperustaa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154). Henkilökohtaisiksi tavoitteiksi katsoimme ammatillisen osaamisen kehittämisen asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin sekä kehittämis- ja tutkimustoiminnan osaamisen lisäämisen. Tavoitteen toteuttamisen apuna käytettiin arviointikysymyksiä, jotka ilmenevät yllä olevasta taulukosta. Arvioinnin suorittivat eettisen ohjeistuksen laatimiseen osallistetut asiantuntijat heiltä pyytämämme palautteen perusteella, minkä lisäksi suoritimme itsearviointia omasta työstämme.

Tässä opinnäytetyössä kehittämistoiminnan avulla pyrimme mallintamaan kolmen eri toimijan välisen Exit-toiminnan yhteisten työprosessien kehittämistä sekä laatimalla eettisen ohjeistuksen, jonka tavoitteena oli selkeyttää entisestään toimijoiden vastuita sekä yhdenmukaistaa toimintaa. Sekä viranomaistoimijoita että järjestötoimija Aggredia ohjaavat jo niiden omat ammattieettiset ohjeistukset, mutta toimijat olivat kokeneet tarvetta erilliselle, yhteiselle Exit-toiminnan eettiselle ohjeistukselle. Eettisen ohjeistuksen tavoitteena on tehdä ulkopuolisille näkyväksi Exit-toiminnan työtä ja toimintaa ohjaavat arvot. Eettisen ohjeistuksen tehtävänä on myös toimia selkänäjänä ja konkreettisenä työkaluna ammatilliselle päätöksenteolle. Yksi kehittämistoiminnan pyrkimyksistä on tuottaa pysyviä käytänteitä ja rakenteita, jotka

olisivat laaja-alaisemminkin käytössä esimerkiksi muissa yhteisöissä. (Toikko & Rantanen 2009, 114.)

Kehittämismenetelmäksi valikoitui kehittämispaja, koska toimijat pääasiassa itse laativat eettisen ohjeistuksen, opinnäytetyön laatijoiden mahdollistaessa sen tekemisen. Kehittämispajassa syntyneet ideat kirjattiin ylös muistiinpanoihin. Dialoginen keskustelu valikoitui keskustelua edistäväksi menetelmäksi sen luonnollisuuden takia kohderyhmälle (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 55).

4.2 Dialoginen keskustelu

Dialoginen keskustelu on puheen avulla tapahtuvaa ajattelua vähintään kahden ihmisen kesken. Dialogisen keskustelun ehtoja ovat osallistujien tasa-arvoisuus, osallistujien aktiivinen ja myötäelävä kuuntelu, osallistujien tulee kyetä tarkastelemaan ja kyseenalaistamaan omia olettamuksiaan ja osallistujien keskinäinen luottamus. Dialogisuudessa ei ole kyse oikeassa tai väärässä olemisesta eikä myöskään voittamisesta tai häviämisestä vaan arvojen tärkeysjärjestyksestä ja siitä millainen lopputulos asiaan halutaan saada. (Holm, Poutanen & Stähle 2018.)

Kun tavoitteena on löytää uusia tai kehittää toimivia tapoja organisaatioille, dialoginen keskustelu auttaa. Dialoginen keskustelu edistää ideointia ja osallistumista suoralla ja avoimella keskustelulla yhteisen ymmärryksen ja tavoitteen edistämiseksi. Dialogisessa keskustelussa hyväksytään erilaisia näkemyksiä ja tutkitaan tilannetta yhdessä. (Salonen ym. 2017, 56-61.)

4.3 Fasilitointi

Fasilitoinnilla tarkoitetaan ryhmäprosessin ohjaamista, joka on luonteeltaan neutraalia. Fasilitaattori toimii substanssiasiantuntijoista koostuvan ryhmän koollekutsujina ja heidän tehtävänä on tukea työskentelyä, kuitenkin puuttumatta itse asiasisältöön. Fasilitaattorin tehtävänä on myös huolehtia siitä, että tapahtumalle asetetut tavoitteet tulee saavutetuiksi. Sen sijaan tilaisuuteen osallistuvien sisällöntuottajien vastuulle jää vastuu itse asiasisällöstä, tekemistään päätöksistä ja toimenpiteistä. Kantojärven mukaan fasilitointiprosessin tärkeimmät vaiheet ovat ydinkysymysten määrittely, osallistujien aktivoiminen sekä saavutettujen ratkaisujen vieminen konkreetian tasolle. Mikäli fasilitaattori ei pysy neutraalina ohjaajana, vaan osallistuu sisällöntuottamiseen ja ideointiin, roolit menevät sekaisin ja tilanteen luonne muuttuu epäselväksi, mikä puolestaan heikentää osallistujien tuottavuutta. (Kantojärvi, 2012, 11-46.)

Hyvän fasilitaattorin ominaisuuksia on muun muassa olla toimissaan läpinäkyvä, puolueeton, neutraali ja aktiivinen kuuntelija. Fasilitaattorin tulee myös kyetä antamaan selkeitä ohjeistuksia ja suunnitella fasilitointitilaisuuden prosessi tavoitteisiin pääsemiseksi. (Kantojärvi 2012, 48-49.) Kantojärven (2012, 53) mukaan onnistuneen työ- tai kehittämispajan

edellytyksenä on se, että siihen osallistuvat oikeat henkilöt, eli sellaiset, joilla on paras substanssiosaaminen ja päätösvalta. Etenkin opinnäytetyöhön liittyvässä ja fasilitoidussa kehittämispajassa katsottiin tärkeäksi, että tilaisuuteen osallistuu Exit-toiminnan keskeiset toimijat, jotka ovat vahvan osaamisensa takia kykeneviä pohtimaan ja analysoimaan niitä asioita, joita kehittämispajan ohessa syntyneeseen tuotokseen vaaditaan. Kyseisillä henkilöillä on myös päätäntävaltaa kehittämispajassa käsiteltävien asioiden suhteen.

4.4 Analysointimenetelmät

Hirsjärven ja Remeksen (2015, 135) mukaan aineiston analysointitapa tulisi suunnitella ennalta, jotta sitä voitaisiin käyttää ohjenuorana haastattelun suunnittelu- ja purkuvaiheissa. Analyysivaiheessa selviää minkälaisia vastauksia tutkija kysymyksiinsä saa. Analyysivaiheessa voi selvittää myös se, miten kysymykset olisi alun alkaen pitänyt asettaa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221.)

Analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua. Teemoittelu valikoitui opinnäytetyömme analyysimenetelmäksi, koska kehittämispajan tavoitteena on pyrkiä selvittämään haastateltavien todellisia kokemukseen pohjautuvia mielipiteitä. Hirsjärven & Hurmeen (2015, 173) mukaan teemoittelu tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta esiin nousevia, haastateltaville yhteisiä piirteitä. Työssämme ei ole tehty varsinaisia haastatteluja vaan on käyty dialogista keskustelua kehittämispajassa. Laadullisella tutkimusmenetelmällä kerätyn aineiston analysointi ei ole välttämätöntä toiminnallisessa opinnäytetyössä. Aineistoa voidaan käyttää lähteenä, kuten konsultaatitakin. Kun selvitystä halutaan käyttää tutkimustietona sisällöllisten valintojen perusteluun, on analysointi hyvä tehdä. Analysointikeinoksi riittää tyyppittely tai teemoittelu, riippuen millaista tietoa ollaan etsimässä. (Vilka & Airaksinen 2003, 64.)

5 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Tässä luvussa pyrimme kuvaamaan opinnäytetyön prosessia sekä sanallisesti, että kaavioiden muodossa, aina suunnitteluvaiheesta opinnäytetyön varsinaisen tuotoksen valmistumiseen saakka.

Kuvio 4: Opinnäytetyön prosessikuvaus.

5.1 Suunnitteluvaihe

Toinen opinnäytetyön tekijä on työskennellyt vuosia järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvissä työtehtävissä, minkä vuoksi jo opintojen alkuvaiheessa heräsi ajatus laatia opinnäytetyö liittyen Exit-toimintaan. Aihe on myös varsin marginaalinen ja vähän tutkittu, mikä motivoi lisää. Ajatus opinnäytetyön aiheesta oli lopulta työelämälähtöinen. Kyseinen opinnäytetyön tekijä suoritti opintoihin liittyvän syventävän työharjoittelun Keskusrikospoliisin Exit-toiminnassa. Harjoittelun alkuvaiheessa heräsi harjoittelunohjaajana toimivan rikoskomisarion myötävaikutuksella ajatus siitä, että kolmen eri Exit-toimijan yhteistoiminta saattaisi tarvita yhteisen eettisen ohjeiston, jonka avulla toimijat voisivat muun muassa osoittaa asiakkaille toimivansa Exit-työssä yhteisten pelisääntöjen mukaan. Kolmen toimijan yhteiseksi tarkoitettua eettistä ohjeistusta laadittaessa koettiin ensiarvoisen tärkeäksi, että se on yhdessä tehty ja jokaisen toimijan hyväksymä ohjeistus, joka tarvittaessa toimii toimintaa ohjaavana elementtinä.

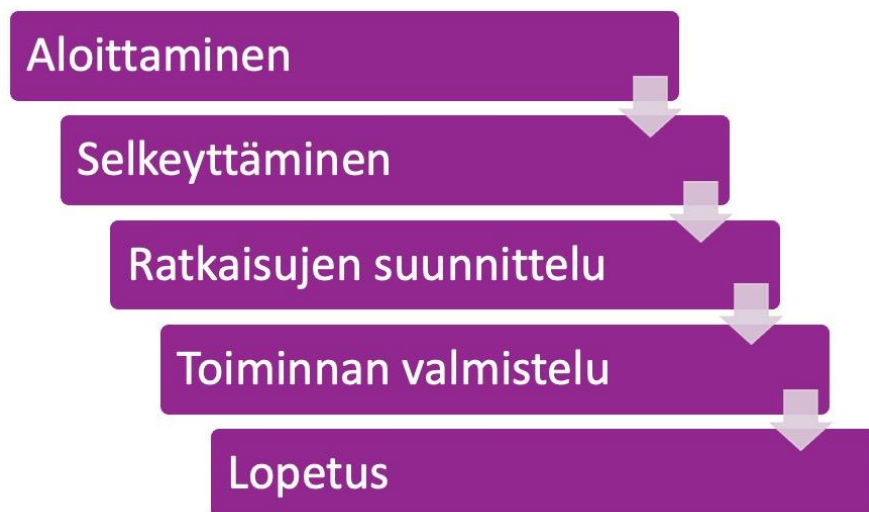
Jo alustavan suunnittelun yhteydessä ilmeni, että Exit-toiminnasta oli valmistunut tuore opinnäytetyö, joka käsitteli irtaantumisen asiakasnäkökulmaa. Esittelimme kuitenkin alustavan ideamme ohjaavalle lehtorille, joka kannusti meitä laatimaan opinnäytetyön tuoreesta tulokulmasta. Työn tilaajaksi valikoitui ja lupautui Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta, koska oppilaitoksen linjausten mukaisesti opinnäytetyön tulee kohdentua Rikosseuraamuslaitoksen käytänteiden kehittämiseen. Varsinainen suunnitteluvaihe alkoi syyskuussa 2022. Suunnitteluvaiheessa määrittelimme opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen, aiheen rajauksen sekä opinnäytetyölle asetetut tavoitteet. Pohdimme, millä menetelmillä pääsemme haluttuun lopputulokseen. Alustavasti olimme suunnitelleet yksilöhaastattelujen toteuttamista, mutta päädyimme lopulta kehittämispajaan, koska emme kokeneet saavamme tässä asiayhteydessä yksilöhaastatteluista merkittävää lisähyötyä. Kehittämispajalla tarkoitetaan tapaamista, jossa henkilöt toimivat yhteisen tavoitteen hyväksi jonkin vuorovaikutuksellisen keinon kautta. Pääsääntöisesti keskustellen ja ideoita, ajatuksia, tietoja ja näkemyksiä jakaen ja vaihtaen. (Salonen ym. 2017, 63.)

Lokakuussa 2022 laadimme opinnäytetyön suunnitelman, jonka esittelimme marraskuussa pidetyssä suunnitelmaseminaarissa. Tutkimuslupia emme tarvinneet työhömmä, koska emme käsittele opinnäytetyössämme henkilötietoja. Kehittämispajaan kutsutuille asiantuntijoille lähetimme sähköpostitse informaatiota siitä, mistä kehittämispajassa on kysymys, jotta heillä olisi mahdollisuus valmistautua hyvissä ajoin tapahtumaan. Samassa yhteydessä muistutimme osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista. Loppuvuodesta keskityimme teorian tiedon hankkimiseen kehittämispajaa varten. Kehittämispaja oli suunniteltu järjestettävän joulukuussa 2022, mutta aikataulujen yhteensovittamisen takia kehittämistyöpaja onnistuttiin järjestämään vasta helmikuussa 2023.

5.2 Kehittämispaja

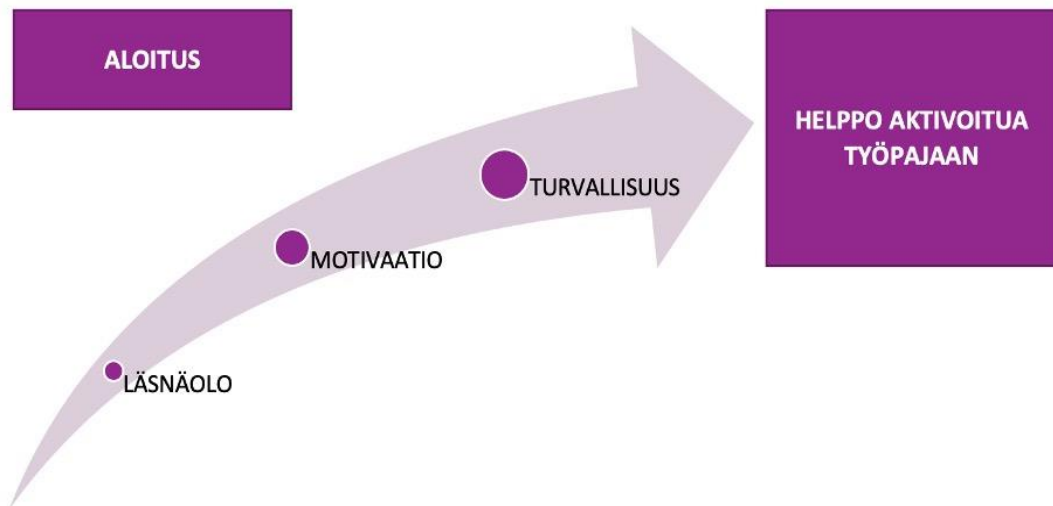
Kehittämispaja toteutettiin Aggreidin tiloissa Helsingissä helmikuun 2023 alussa. Koska kaikki toimijat ovat toisilleen entuudestaan tuttuja ja tuntevat toistensa työmenetelmät, järjestimme yhden kehittämispajan, jonka tavoitteena oli pyrkiä dialogisen keskustelun avulla hyödyntämään asiantuntijoiden ammatillista osaamista opinnäytetyöhön liittyen sekä saada laadittua Exit-toimijoiden yhteinen eettinen ohjeistus. Osallistujat olivat antaneet jo etukäteen suullisen suostumuksensa kehittämispajaan osallistumiseksi. Kehittämispajan tavoitteena oli käydä läpi toimintoon liittyviä yleisiä periaatteita sekä muun muassa viestinnällistä näkökulmaa, jossa pääpaino on laadulla sekä luottamuksellisuudella. Pohdimme myös toimintoa ja sen toimivuutta asiakasnäkökulmasta, tavoitteena saavuttaa katkeamaton palveluketju.

Ennen fasilitoitavaa kehittämispajaa määrittelimme tilaisuuden todellisen tarkoituksen ja konkreettiset tavoitteet, eli eettisen ohjeistuksen laatimisen. Lisäksi tilaisuudelle oli määriteltävä aikaraja, joka oli vain muutama tunti, koska toimijat näkivät sen riittäväksi ajaksi. Aikarajaan vaikutti osaltaan vahvasti myös osallistujien kiireiset aikataulut. Osallistujia oli kehoitettu jo aikaisemmin valmistautumaan riittävästi kehittämispajaa varten, koska käytettävissä oleva aika oli hyvin rajallinen. Kehittämispajan runkona toteutettiin Kantojärven (2012, 36) kuvausta luovasta ongelmaratkaisun prosessirungosta. Tämä prosessi käsittää viisi eri vaihetta, jotka ovat aloittaminen, selkeyttäminen, ratkaisujen suunnittelu, toiminnan valmistelu ja lopetus.

Kuvio 5: Kehittämispajassa käytetyn luovan ongelmanratkaisun prosessirunko mukailten (Kantojärvi 2012, 36).

Aggredin Helsingin toimisto valikoitui tapaamispaikaksi muun muassa sen keskeisen sijainnin ja asianmukaisten kokoontumistilojen vuoksi. Kantojärven (2012, 59) mukaan tavalla, jolla tilaisuus aloitetaan, on suuri merkitys. Kehittämispajan alussa pyrimme noudattamaan luovan ongelmanratkaisun aloitusvaiheen rungon mallia, joka on esitelty alla olevassa kuviossa.

Kuvio 6: Kehittämispajassa käytetyn luovan ongelmanratkaisun aloitusvaiheen runko mukaillen (Kantojärvi 2021, 59).

Aloituksessa läsnäolo, motivaatio, turvallisuus helpottavat työpajaan aktivoitumista. Fasilitaattorin on kyettävä luomaan turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jotta osallistujat voisivat kokea uskaltavansa puhua ja tuoda omat mielipiteensä esille. Osaltaan turvallista ilmapiiriä luo tilaisuuden fokuointi, jotta osallistujat ovat tietoisia muun muassa tilaisuuden luonteesta, tavoitteista ja tarkoituksesta. Näitä asioita fasilitaattorin tulee osata ylläpitää koko tilaisuuden ajan. (Kantojärvi 2012, 64-67). Paikalle Aggredin tiloihin saapui kaikki kehittämispajaan kutsutut, oleelliset henkilöt, eli fasilitoijien lisäksi Exit-työtä tekevät asiantuntijat; Aggredin väkivaltatyönpäällikkö ja väkivaltatyöntekijä, yksi Keskusrikospoliisin edustaja ja kaksi Rikosseuraamuslaitoksen edustajaa, joista toinen osallistui videoyhteyden välityksellä. Tilaisuutta varten oli varattu rauhallinen ja kodinomainen kokoustila, jonka keskellä olevan pöydän ääreen osallistujat kokoontuivat siten, että kaikilla oli mahdollisuus nähdä toisensa. Osallistujat olivat valmistautuneet tilaisuuteen sen vaatimalla tavalla ja he keskittyivät kehittämispajassa täysin fasilitoitavaan aiheeseen, eivätkä esimerkiksi poistuneet tilasta hoitamaan muita virka-asioitaan. Tilaisuudessa oli kahvitarjoilu.

Osallistujia ei tarvinnut erikseen motivoida, koska heille vaikutti olevan selvää, miksi he olivat läsnä tilaisuudessa ja miksi heidän erikoisosaamistaan ja sen jakamista tarvittiin. Fasilitaattorin tehtävä tilaisuuden alussa oli kertoa, mitä ja miksi tilaisuudessa ollaan tekemässä sekä kerrata jokaisen paikallaolijan roolit ja tehtävät. Lisäksi kertosimme tilaisuuden tavoitteet ja aikataulun. Kehittämispajaan osallistuneet toimijat, jotka ovat vastuussa Exit-toiminnan kehittämisestä, ovat tekemisissä keskenään usein ja he tuntevat toisensa hyvin. He tulivat erittäin hyvin toimeen keskenään työskennellessään yhteisen tavoitteen vuoksi. Toimijoista huokui tekemisen ilo tärkeän ja hyväksi havaitun asian puolesta ja heidän keskinäinen luottamuksensa näkyi avoimena keskusteluna heidän ollessa aktiivisia ja kuitenkin kuunnellen toisten ideoita sekä tarkastellen omia oletuksiaan.

Fasilitoinnin ensisijaisena tavoitteena oli selkeyttää haaste ja luoda yhteisymmärrys käsiteltävästä aiheesta. (Kantojärvi 2012, 123). Koska yksi osallistujista osallistui tilaisuuteen etäyhteyden välityksellä, manuaaliset fläppitaulut sekä muut vastaavat paperilappusten avulla toteutettavat menetelmät olivat täysin poissuljettuja vaihtoehtoja. Opinnäytetyön tekijät esittelivät tilaisuuden alussa osallistujille teknisiä välineitä apuna käyttäen opinnäytetyötä, jotta jokaiselle osallistujalle jäisi käsitys käsiteltävästä aiheesta. Tämän jälkeen esitettiin teknisiä apuvälineitä käyttäen erilaisia apukysymyksiä tekeillä olevaan eettiseen ohjeistukseen laatimisen tueksi. Fasilitointimetodin mukaisesti kehittämispajaan osallistunut ryhmä kävi dialogista keskustelua, jonka pohjalta toinen opinnäytetyön tekijöistä toimi kirjurina kirjaten muistiinpanoja ylös mahdollisimman tarkasti.

Exit-toiminnan tavoitteet? Miten tavoitteisiin pyritään? Eettisten periaatteiden näkökulma...

Eettisen ohjeistuksen tavoite ja käyttötarkoitus?

Miten ohjeistuksen toteutuminen varmistetaan?

Koska ohjeistus julkaistaan? Missä se on nähtävillä?

Onko ohjeistus saatavilla vain suomeksi? jos, niin miksi?

Miten ohjeistus otetaan osaksi arkea?

Julkaisumuodot? Pelkästään internet?

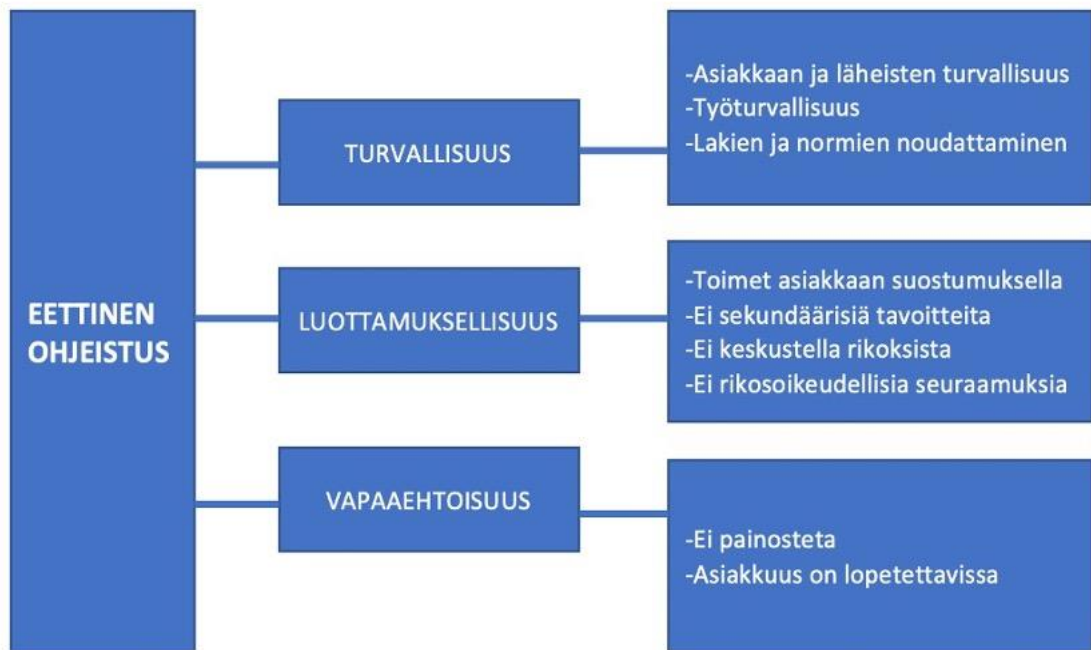
Kuvio 7: Kehittämispajassa esitettyjä apukysymyksiä.

Kehittämispajan päättäminen on aloittamisen lailla tärkeä vaihe (Kantojärvi 2012, 278). Ennen tilaisuuden päättämistä kävimme läpi yhteenvedon ohjeistuksen sisällöstä ja suoritimme arviointia työn laadusta ja lopputuloksista. Lisäksi sovimme, että voimme tarvittaessa olla sähköpostitse yhteydessä kehittämispajaan osallistuneisiin asiantuntijoihin. Fasilitointi on onnistunut ainoastaan silloin, kun annetut tavoitteet on saavutettu (Kantojärvi 2012, 81). Aikaansaannoksen, eli eettisen ohjeistuksen valmistuminen oli toimijoiden mielestä merkittävä asia.

Exit-toimijat toteuttivat teemoittelun kehittämispajassa, koska opinnäytetyön tekijät toimivat fasilitaattoreina eivätkä sisällön tuottajina. Kehittämispajan tuotoksena saatu aineisto oli varsin maltillinen. Aineisto perustui osin opinnäytetyön laatijoiden tekemiin, melko kattaviin, kehittämispajan yhteydessä kirjaamiin muistiinpanoihin. Helmi-maaliskuu 2023 kului kehittämispajasta saatujen muistiinpanojen auki kirjoittamisessa opinnäytetyöhön ja siihen korjauksia tehden ohjaavan opettajan tuella. Huhtikuussa opinnäytetyön tilaajan ja ohjaavan opettajan hyväksymänä valmis opinnäytetyö esitettiin arvioivassa seminaarissa. Viimeistelyjen jälkeen opinnäytetyö palautettiin arvioitavaksi.

6 Exit-toiminnan eettinen ohjeistus

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme varsinaisen tuotoksen, eettisen ohjeistuksen. Eettisen ohjeistuksen sisällöstä päättivät toimijat itse, opinnäytetyön laatijoiden toimiessa asian fasilitoijina, eli mahdollistajina. Eettisen ohjeistuksen tavoitteena on tuoda näkyväksi kolmen Exit-toimijan yhteiset, toiminnan kannalta keskeiset irtaantujatyön periaatteet. Ohjeistus päätettiin pitää mahdollisimman selkeänä, jotta se mahtuu yhdelle A4-sivulle. Ohjeistuksen ulkoasu ei saa viedä fokusta pois sen sisällöstä, minkä vuoksi ohjeistuksen visuaalinen ilme on varsin hillitty. Haasteena on jatkuva toimintaympäristön muuttuminen ja sitä myöten ohjeistuksen päivittäminen tarpeen vaatiessa. Ohjeistus on varsin ytimekäs ja se on luotu Word-muodossa, minkä vuoksi sitä on teknisesti suhteellisen helppo muokata.

Kuvio 8: Exit-toiminnan irtaantujatyön eettisen ohjeistuksen sisältökokonaisuus.

Exit-toiminnan eettisestä ohjeistuksesta ilmenee tiivistetysti irtaantujatyön periaatteet ja ydinsanoma. Periaatteet ja ydinsanoma ovat turvallisuus, luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus. Edellä mainittuja asioita pidetään toiminnon kannalta tärkeinä sekä asiakkaan, että ammattilaisen näkökulmasta. Teemoittelussa keskeisimpinä asioina esiin nousi samat, edellä mainitut asiat sekä lisäksi asiakkaiden täysi-ikäisyys. Pyrimme esittelemään näitä seikkoja tarkemmin luvuissa 6.1., 6.2. ja 6.3.

Irtantujatyön periaatteet on julkaistu Aggredin internetsivuilla osana erillistä irtaantujatyön osiota huhtikuussa 2023. Ohjeet on julkaistu toistaiseksi vain suomen kielellä. Aggredin internetsivut tullaan kääntämään myös englanniksi, jolloin myös eettiset periaatteet käännetään. Erillistä jalkauttamistoimenpidettä Aggredilla ei ohjeistuksen suhteen ole, vaan eettisiä periaatteita nostetaan esiin seminaareissa, koulutuksissa sekä mahdollisuuksien mukaan mediassa. (Salakka 2023.)

6.1 Turvallisuus

Kyseessä on kolmen eri toimijan välinen palvelukokonaisuus ja itse käytännön työ on ihmisen kohtaamista. Irtantujatyössä rakenteiden keskeisin asia on turvallisuus ja sen mahdollistaminen monin eri tavoin, minkä vuoksi turvallisuus muodostui myös eettisen ohjeistuksen keskeisimmäksi asiaksi. Turvallisuus tulee olla kokonaisvaltaista ja se koostuu muun muassa lakien ja normien noudattamisesta, työturvallisuudesta huolehtimisesta sekä asiakkaiden ja heidän läheistensä turvallisuuden takaamisesta. Mikäli asiakkaalle ei kyetä luomaan riittävää ja

kokonaisvaltaista turvallisuuden tunnetta, onnistuneelle irtaantumiselle ei silloin ole riittäviä edellytyksiä.

Turvallisuuden osalta toiminnassa halutaan tähdentää, että esimerkiksi vastatiedustelun mahdollisuutta ei ole, koska asiakkaille ei kerrota muista asiakkuuksista, eikä heillä ole mitään tietoa toimijoiden suorittamista toimenpiteistä tai mahdollisista turvaamistoimista. Kehittämispajassa kokoontuneet irtaantujatyötä tekevät asiantuntijat halusivat painottaa sitä tosiasiaa, että kyse on pelkästään irtaantujan auttamisesta, eikä toiminnalla ole minkäänlaisia sekundäärisiä tavoitteita. Kyseessä ei ole tietolähdetoiminta, eikä asiakkaiden kanssa keskustella rikoksista. Myöskään esimerkiksi poliisi-, hätäkeskus-, tai vankilaviranomaisilla ei ole minkäänlaisia urkintamahdollisuuksia asiakkuuksiin liittyen. Tietoja, asiakkaan kanssa käytyjä keskusteluja, tai edes viitteitä asiakkuuksista ei kirjata mihinkään viranomaisten tietojärjestelmiin. Menettelyn tavoitteena on pyrkiä estämään mahdolliset tietovuodot ja takaamaan irtaantujan turvallisuus. (Osallistujat yhdessä 2023.)

Irtantujatyössä toimintaan sisältyy isoja riskejä, minkä vuoksi kokonaisvaltainen turvallisuus on äärimmäisen tärkeä elementti. Tämän vuoksi on koettu, että toiminnassa on kaikkien etu se, että tehtävää hoitaa vakiintunut toimija, joka on osoittanut kykynsä hoitaa kyseistä tehtävää ja joka kykenee mahdollistamaan irtaantujalle turvallisen ympäristön. Jokaisella kolmella toimijalla on irtantujatyössä eri rooli. Rikosseuraamuslaitoksen osalta turvallisuus ilmenee esimerkiksi vankisijoittelulla. Rikosseuraamuslaitoksella on jo vuosien kokemus irtantujatyöstä, joten organisaatiossa tunnetaan jo irtantujatyön periaatteet ja toimintatavat. Kokemuksen vuoksi toimintaa kyetään hoitamaan asian vaatimalla sensitiivisyydellä, toiminnan säilyessä uskottavana. (Peltovuoma 2023.)

Toiminnassa ehdottoman tärkeää on myös pystyä hallitsemaan yksilön ja yhteisön, eli irtantujan ja järjestäytyneen rikollisryhmän, välistä haitallista suhdetta. Toimijat kokivat tärkeäksi myös Aggredin perustyon, eli väkivaltatyön sekä väkivaltatyöntekijät eli mentorit. Mentorit ovat entisiä jengiläisiä, jotka ovat itse käyneet läpi irtantumisprosessin. Myös kansainvälisten tutkimusten mukaan mentoreilla on koettu olevan tärkeä rooli irtantujatyössä. Järjestäytyneistä rikollisryhmistä irtantumaan pyrkivillä saattaa esiintyä viranomaisvastaisuutta, joten heidän saattaa olla helpompi lähestyä aluksi mentoreita. Toimijat ovat kokeneet kyseisen toimintatavan toimivaksi. (Osallistujat yhdessä 2023.)

6.2 Luottamus

Eettisessä ohjeistuksessa painotetaan vahvasti myös luottamuksellisuutta ja vapaaehtoisuutta, jotka heijastuvat myös toiminnasta ulkopuolisille tahoille. Kaikki toimet tehdään ainoastaan asiakkaan suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen perustuen, ketään ei painosteta, asiakkuus on lopetettavissa milloin vain, eikä irtantumistoimintaa tai rikoksetonta elämää pakkokaupata.

Myös kaikki tiedonvaihto irtaantujatyön toimijoiden välillä perustuu asiakkaan suostumukseen.

Exit-toimijat eivät puhu irtaantujan vanhoista rikoksista tai muiden tekemistä rikoksista. Mikäli asiakas yrittää kertoa irtaantujatyötä tekeville viranomaistoimijoille jotakin niihin liittyvää, hänet keskeytetään. Exit-toiminnalla ole minkäänlaisia sekundäärisiä tavoitteita. Toiminnan ainoa pyrkimys on irtaantumisen tukeminen ja aito halu auttaa. Irtantujatyö ei ole viranomaisten tiedonhankintaa eikä tietolähdetoimintaa, eikä sen vuoksi aiheuta rikosoikeudellisen syytteen vaaraa rikollisryhmille. Menettelyn tarkoituksena on suojata irtaantujaa jengien mahdollisilta vainoamis- ja kostoaikeilta. Vaikka poliisilla on lain mukaan velvollisuus selvittää jo tapahtuneetkin rikokset, hoitoeettisin perustein toimivalla Aggredilla ei tällaista velvollisuutta ole. (Osallistujat yhdessä 2023.)

Vaikka kokemus on osoittanut, että kahden eri viranomaistoimijan ja järjestötoimijan välisen yhteistyön avulla voidaan vastata kattavammin irtaantujan avuntarpeisiin, irtaantujalla on mahdollisuus myös valita vain yksi toimija halutessaan. Irtantujan mahdollisuus saada päättää itsenäisesti siitä kenen toimijan kanssa asioi, Rikosseuraamuslaitoksen, Keskusrikospoliisin tai Aggredin, lisää irtaantujan luottamusta ja kokonaisturvallisuuden tunnetta Exit-toimintaa kohtaan. Jonkun irtaantujan kohdalla Aggredin väkivaltatyöntekijä saattaa olla oleellinen linkki luottamuksen ja yhteisen ymmärryksen löytymiseksi, mutta joku toinen irtaantuja ei halua keskustella väkivaltatyöntekijän kanssa, vaan jonkun muun henkilön kanssa. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että henkilöt tuntevat toisensa entuudestaan, irtaantuja on voinut aiemmin olla alisteisessa suhteessa nykyiseen väkivaltatyöntekijään, irtaantuja ei ole ollut ihan niin kova tekijä, kun on antanut ymmärtää ja tietää, että väkivaltatyöntekijä tietää tämän, irtaantuja ajattelee väkivaltatyöntekijän vähättelevän irtaantujan uhan kokemuksia tai jonkun muun syyn takia. Tämän vuoksi on keskeistä, että yhteistyöringistä löytyy monenlaisia henkilöitä auttamaan irtaantumisessa. Kun luottamus löytyy yhden henkilön kanssa, hänen kauttaan on hyvä lähteä rakentamaan luottamusta muihin tahoihin. (Salakka 2023.)

Irtantujatyötä tekevien asiantuntijoiden mukaan Exit-toiminnassa ei ole kyse siitä, että sitä tehdään yksilön uudelleen suuntautumisen hoitotyönä sosiaali- tai poliisityön keinoin, vaan kyseessä on hyvin laaja-alainen yhteistyö. Toiminta ei ole siis pelkkää sosiaalityötä, vaikka psykososiaalinen tuki onkin irtaantujille tärkeää. Työ on käytännössä ihmisen kohtaamista, eikä sitä irtantujatyötä tekevien mielestä tulisi liikaa lähestyä tutkimusnäkökulmasta. Työssä tärkeää on arvioiva työote, eli henkilön oma kertomus irtaantumisesta ei pelkästään ole riittävä. Irtantujatyössä tärkeää on osata arvioida myös muun muassa henkilön motivaatio- ja riskitekijöitä. Exit-toiminta myös velvoittaa irtaantujaa. Hänen tulee olla valmis tosiasiasa luopumaan jengirikollisuudesta sekä kaikkeen kyseiseen elämäntyylisiin liittyvästä, minkä vuoksi irtaantujan tulisi osoittaa tosiasiallista muutostmotivaatiota. (Osallistujat yhdessä 2023.)

6.3 Vapaaehtoisuus ja täysi-ikäisyys

Työssä mukana olevat toimijat käyttävät Exit-toiminnan sijasta mieluummin termiä irtaantujatyö, koska se heidän mielestään kuvaa kyseistä toimintaa selkeämmin. Kehittämispajassa ilmeni, että irtaantujatyössä ei ole suurempaa metodologista pohjaa, vaan taustalla on aina irtaantujan vapaa tahto ja toiminta perustuu ihmisen kohtaamiseen. Toiminnassa ei käytetä minkäänlaisia pisteytys- tai muitakaan metodologisia arviointimenetelmiä. Sen sijaan irtaantujatyössä käytetään tutkittua ja käytännön kautta toimivaksi todettua Aggredin menetelmää. Irtantujatyötä tekevien asiantuntijoiden mukaan Aggredin menetelmällä on paras hoitovaste kohderyhmälle, eli järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantujille. (Osallistujat yhdessä 2023.)

Suomessa Exit-toiminnassa irtaantujalta edellytetään täysi-ikäisyyttä, koska koko toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamukseen. Vapaaehtoisuutta ilmentää muun muassa se, että asiakkaalle tarjotaan tukea irtaantumiseen, mutta hän itse tekee lopullisen päätöksen avun vastaanottamisesta. Luottamusta pyritään rakentamaan muun muassa avoimuudella ja molemminpuolisella rehellisyydellä. Koska luottamus on yksi toiminnan peruspilareista, sen menettäminen puolin tai toisin johtaa asiakkuussuhteen päättymiseen. Asiakkuus on lopetettavissa milloin tahansa yhden osapuolen aloitteesta ilman jälkiseuraamuksia. Exit-toimijat kokevat, että irtaantujan on tärkeää olla täysivaltainen ja hänen on kyettävä itsenäisesti päättämään asioistaan ja ottamaan niistä vastuun. Lain mukaan alle 18-vuotias on alaikäinen, eikä hänellä ole esimerkiksi oikeutta tehdä tärkeitä sopimuksia. Tämän vuoksi alaikäinen tarvitsee edunvalvojan, eikä ulkopuolisen henkilön läsnäolo ja vaikutus ole irtaantujatyön kannalta tarkoituksenmukaista. Ulkopuolinen henkilö saattaa jopa aiheuttaa haittaa irtaantujatyön onnistumiselle. (Osallistujat yhdessä 2023.)

7 Arviointi

Tässä luvussa arvioimme opinnäytetyömme tavoitteiden toteutumista. Arviointia on suoritettu käyttämällä pohjana luvussa 4 esiteltyjä tavoitteita ja arviointikysymyksiä, joiden toteutumisesta arvioimme muun muassa itsereflektion sekä saatujen palautteiden avulla. Alla olevissa taulukoissa kuvaamme opinnäytetyölle asettamiemme tavoitteiden toteutumista.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi

Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena oli tuottaa kolmelle eri Exit-toimijalle yhteinen, toimintaa ohjaava eettinen ohjeistus sekä yhtenäistää heidän yhteistyömuotojansa. Onnistuimme fasilitoimaan keskeisille toimijoille yhteisen työpajan, minkä yhteydessä opinnäytetyön varsinaisen tuotos, eettinen ohjeistus, saatiin fasilitoitua valmiiksi. Onnistuimme myös tavoitteidemme mukaisesti hankkimaan kyseisiltä asiantuntijoilta tietoa Exit-toiminnan ja

irtaantujatyön keskeisistä toimintaperiaatteista ja toimintaa ohjaavista seikoista. Alla olevassa kaaviossa kuvaamme opinnäytetyöllemme asettamiamme tavoitteita.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
<p>1. Selvittää irtaantujatyötä tekeviltä asiantuntijoilta heidän näkemyksiään irtaantujatyön perusperiaatteista sekä työskentelytavoista.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mitkä ovat irtaantujatyön perusperiaatteet? Millä työskentelytavoilla tavoitteisiin päästään? 	<p>Kehittämispajan yhteydessä sekä asiantuntijoiden kanssa käytyjen keskusteluiden avulla olemme saaneet hankittua tietoa Exit-toiminnan toimintaa ohjaavista periaatteista sekä työn keskeisestä sisällöstä.</p>
<p>2. Kehittää ja laatia ytimekäs eettinen ohjeistus irtaantujatyötä tekevien tueksi, sekä kohderyhmän ja muiden asiasta kiinnostuneiden tietoisuuteen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Miten eettisyys ilmenee ohjeistuksesta lukijalle? Mitä ohjeistuksella halutaan kertoa? Miten ohjeistuksen sisältö valikoidaan? Miten valmis tuotos tuodaan esille ja saataville? 	<p>Ohjeistus on lyhyt ja ytimekäs, eikä sen ulkoasu vie fokusta pois asiiasällöstä.</p> <p>Ohjeistuksesta ilmenee irtaantujatyön eettiset arvot ja periaatteet, johon kaikki kolme toimijaa sitoutuvat.</p> <p>Valmis ohjeistus on sähköisessä muodossa ja se julkaistaan Aggredin nettisivuilla, minkä lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen nettisivuilla julkaistaan linkki kyseiselle sivustolle.</p>

Taulukko 3: Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi

Rikollisuudesta irrottautuminen, eli desistanssi, on monimutkainen ja -vaiheinen prosessi, jonka aikana yksilö irtaantuu aikaisemmasta, rikollisesta elämäntavasta sekä sitä ylläpitäneistä olosuhteista ja pidättäytyy niistä jatkossa. Desistanssi on myös yksilöllinen prosessi, jonka ytimessä on uuden identiteetin rakentaminen. (Kivivuori ym. 2018, 204). Onnistuimme opinnäytetyömme yhteydessä hankkimaan Exit-toimintaa tekevien asiantuntijoiden näkemyksiä rikollisuudesta irrottautumisesta etenkin järjestäytyneistä rikollisryhmistä irtaantumisen kontekstissa. Ilmeni, ettei desistanssin soveltaminen Exit-toiminnassa ole täysin ongelmattonta. Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin keskittyvän irtaantujatyön kannalta keskeistä on

tiedostaa niin sanottu liima (glue), eli push ja pull-tekijöistä erillinen vaikutin, joka pitää irtaantumaan pyrkivää henkilöä kiinni entisessä elämäntavassa. Tällainen voi olla esimerkiksi omaan turvallisuuteen kohdistuva uhka. (Peltovuoma 2023.) Push-tekijöillä tarkoitetaan jengiläisyyteen liittyviä, kielteiseksi koettuja asioita, jotka henkilö kokee haitallisiksi. Pull-tekijöillä puolestaan tarkoitetaan olosuhteita tai asioita, jotka tarjoavat vaihtoehtoja jengiläisyyden sijaan, kuten esimerkiksi työpaikka tai parisuhde. (Kauppinen 2017, 70). Päätös irtautumisesta voi olla nopea, mutta toisaalta se voi pitkittyä. Pitkittyminen saattaa johtua niistä seikoista, jotka liittyvät esimerkiksi jengiläisyyden hyviin puoliin tai taloudelliseen tilanteeseen. (Kauppinen 2017, 94.)

Kehittämispajassa syntynyt sisältö tulee saattaa käytäntöön ja siihen tulee sitoutua (Kantojärvi 2012, 262). Pelkkä eettisen ohjeistuksen laatiminen ei ole riittävä toimenpide, vaan se täytyy tehdä näkyväksi sekä toimijoille, että mahdollisille asiakkaille ja kaikille asiasta kiinnostuneille. Kehittämispajan yhteydessä käytiin keskustelua, miten eettinen ohjeistus tullaan juurruttamaan osaksi toimintaa. Ohjeistuksen juurruttamisessa iso osuus on onnistuneella viestinnällä (Peltovuoma 2023). Haasteeksi koettiin viranomaistoimijoiden osalta byrokratia koskien esimerkiksi viranomaisten nettisivuja. Vaikka osallistujilla onkin päätösvaltaa Exit-toimintaan nähden, viestinnän osalta tilanne saattaa olla toisin.

Koska kehittämispaja oli fasilitoitu prosessi, sen osallistajat ovat itse jalostaneet ideoimansa asiat ratkaisuiksi. Kehittämispajaan osallistuneilla henkilöillä on aito mahdollisuus vaikuttaa asioihin, he ovat työstään ja aiheesta innostuneita ja heille sitoutuminen oli luontaista. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi heitä tarvinnut erikseen motivoida. Ryhmä oli ottanut eettisen ohjeistuksen laatimisen tehtäväkseen, minkä vuoksi he olivat aktiivisia ja heistä jokainen oli sisäistänyt oman roolinsa ja tehtävänsä. Ryhmässä vallitsi hyvä yhteishenki ja heillä vaikutti olevan selkeä yhteinen päämäärä.

Koimme onnistuneemme siten, että tilaisuuden aikataulutus oli selvä, tilaisuuden luonne oli osallistujille selvillä ja he olivat kaikki paikalla. Keskustelu ei liikaa rönsyillyt, vaan pysyi annetuissa raameissa ja aikataulussa. Tilaisuuden luonne kerrattiin kehittämispajan alkaessa lyhyesti. Koska kehittämispaja oli luonteeltaan keskusteleva, opinnäytetyön tekijät ehdivät kirjata ja dokumentoida esiin nousseita asioita ylös keskustelun lomassa. Osallistujia ei myöskään tarvinnut auttaa olemaan aidosti läsnä, koska he olivat sitä jo valmiiksi. Tilaisuus oli luonteeltaan varsin rento, aktiivinen ja keskusteleva. Tilaisuudella ja siihen liittyvällä keskustelulla oli selkeä päämäärä ja fokus. Fasilitaattorilta odotetaan kykyä antaa selkeitä ohjeita. (Kantojärvi 2021, 64). Fasilitaattorin tulisi puhua vähemmän kuin koko ryhmän (Kantojärvi 2012, 263) ja tämä toteutui.

Aggredi, Keskusrikospoliisi ja Rikosseuraamuslaitos ovat kaikki lisänneet merkittävästi panostustaan Exit-toimintaan. Samalla yhteistyötä on tiivistetty siten, että käytännössä kaikki Exit-

asiakkaat ovat vähintään kahden toimijan asiakkaita. Osalla on asiakkuus kaikkien kolmen toimijan kanssa. Asiakkaiden määrän kasvaessa ja yhteistyön tehostuessa on erityisen tärkeää, että kaikilla toimijoilla on yhteinen käsitys toimintatavoista, työskentelyn periaatteista ja eettisestä pohjasta. (Peltovuoma 2023.)

Aggredi, Keskusrikospoliisi ja Rikosseuraamuslaitos ovat olleet aktiivisesti mukana tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten asettelussa, jotta lopputulos palvelisi Exit-toimintaan liittyvän yhteistyön kehittämistä. Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta opinnäytetyöhön sisältyy suuria odotuksia erityisesti Exit-toimijoiden tavoitteiden ja toiminnan eettisen perustan saattamiseksi kirjalliseen muotoon kaikkien saataville ja arvioitavaksi. Tämän opinnäytetyön myötä on toivottavasti mahdollista lisätä tietoa ja kasvattaa luottamusta Exit-toimintaa kohtaan, sekä lisätä tätä kautta järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumisen houkuttelevuutta. (Peltovuoma 2023.) Exit-toimijoiden välisen yhteistyön tiivistämistä olivat toivoneet myös asiakkaat. Toimijoiden mukaan yhteistyö tuo toimintaan enemmän rakennetta ja ennakoivaa suunnittelua, koska asiakkaat liikkuvat toiminnassa mukana olevien toimijoiden välillä. Myös viestinnän osalta toimijat ovat siirtyneet enemmän kolmikantaiseen yhteistyöhön. (Hyyryläinen 2023.)

Vaikka myös toimijoiden välinen nykyinenkin rakenne on yhteistyön tulosta, nyt heidän välisensä yhteydenpito on muuttunut yksittäistä ja satunnaisista yhteydenotoista säännöllisten yhteistyöpalaverien pitoon ja yhdenmukaisempiin toimintatapoihin. Toimijoilla on ollut myös ajatuksena saada mahdollisuuksien mukaan yhteiset toimitilat, mutta asia on ainakin toistaiseksi jäänyt suunnittelun tasolle. Tulevaisuuden tavoitteena toimijoilla on ketterämmän organisaation saavuttaminen sekä mentoreiden osaamisen ja asiantuntijuuden lisääminen asiakastyössä. Eettinen ohjeistus on valmis ja julkinen.

7.2 Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi

Tavoitteemme oli ammatillisen osaamisen kasvattaminen ja kehittäminen asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin sekä kehittämis- ja tutkimustoiminnan osaamisen lisääminen. Arviointiaineistona käytimme muun muassa ammattilaisilta saatua palautetta sekä itsereflektiota. Reflektointi on tärkeä osa ammatillista kehittymisprosessia. Prosessin aikana saimme asiantuntijoilta rakentavaa ja kannustavaa palautetta. Työn valmistuttua asiantuntijoilta saatu palaute on ollut hyvää. Ohjaavalta opettajalta saadut ohjeet ja palautteet ovat osaltaan myös kehittäneet tutkimusosaamistamme. Alla olevassa taulukossa kuvaamme opinnäytetyölle asetettujen, henkilökohtaisten tavoitteiden toteutumista ja ne kuvataan tarkemmin luvuissa 7.3 ja 7.4.

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
1. Ammatillisen osaamisen kehittäminen asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin	<ul style="list-style-type: none"> • Lisääntykö osaaminen ja tietoisuus ammatillista erityisosaamista vaativissa tehtävissä? • Miten osaaminen kehittyi? 	Kokemuksemme sekä saadun palautteen perusteella ammatillinen tietämyksemme on lisääntynyt ja vahvistunut opinnäytetyöprosessin myötä. Kartuttamamme tiedon vuoksi ymmärrämme nyt paremmin irtaantujatyön erityispiirteitä sekä sen monimuotoisuutta.
2. Kehittämisen- ja tutkimustoiminnan osaamisen lisääminen	<ul style="list-style-type: none"> • Millä tavalla osaaminen on kehittynyt kyseisellä osa-alueella? • Miten osaaminen on kehittynyt? 	Saadun palautteen ja itsereflektion mukaan osaamisemme on kehittynyt kehittämis- ja tutkimustoiminnassa. Osaaminen on kehittynyt muun muassa tutkimuksen suunnittelemisessa, eri metodien käyttämisessä sekä raportoinnissa.

Taulukko 4: Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi.

7.3 Sannan itsearviointi

Opinnäytetyöprosessi kehitti ammatillista osaamistani niin kehittämis- ja tutkimustoiminnan kuin ammatillisen tietämyksen osalta. Kehittämis- ja tutkimustoiminnan osaaminen on ollut minulla hyvin vähäistä, mutta opinnäytetyöprosessin aikana olen saanut vahvistettua tietämystäni tutkimuksen suunnittelusta, eri metodeista ja tietenkin itse opinnäytetyön raportoinnista. Ammatillinen tietämykseni irtaantumistyöstä ja sen erityispiirteistä on kasvanut opinnäytetyöprosessin aikana ja tarvittaessa pystyn hyödyntämään saatua irtaantumistyön tietämystäni työskennellessäni vankilassa.

Alkuperäinen toiveeni oli tehdä opinnäytetyö yksin vuorotyötä tekevänä ajankäytön ja vastuun takia. Tosiasiallista mahdollisuutta ei kuitenkaan ollut sitä niin tehdä, niin opinnäytetyö suoritettiin parityönä. Pari löytyi helposti, koska olimme tehneet paritöitä yhdessä eri kursseilla ja olin huomannut parini samanlaisen tavan haluta tehdä työt heti kuin mahdollista eikä juuri ennen viimeistä palautusaikaa. Parityö osoittautui varsin nopeasti hyväksi

toteutustavaksi. Oman tietämyksen loppuessa apua sai parilta eikä tarvinnut niin sanotusti hakata päätä seinään ja stressata asioista yksin. Aikataulujen yhteensovittaminen oli jonkin verran haasteellista, mutta yhteistä aikaa työn tekoon löytyi kuitenkin, kun molemmat olivat sitoutuneita työn valmiiksi saamiseen ja onneksi nykypäivän teknologia mahdollistaa sen, ettei yhteisen työn tekeminen ole sidottu yhteen paikkaan.

Opinnäytetyön aihe tuli opinnäytetyöpariltani ja se kiinnosti minua heti alusta alkaen, koska työskentelen järjestäytyneen rikollisuuden ja sen lähipiirissä olevien vankien kanssa. Järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautuminen on heidän ensisijainen tavoitteensa rikoksetonta elämää tavoiteltaessa. Aihe motivoi parityön tekoonkin, koska parillani oli jo ennestään paljon tietotaitoa kiinnostavasta aiheesta. Se, että aiheelle oli tilaus työelämän puolelta, kannusti myös kovasti. Tällöin opinnäytetyötä ei tehdä vain valmistumisen takia, vaan työlle on oikeasti tarve ja onnistuessaan merkitystä työelämässä. Exit-toiminnan puhdas auttaminen on mielestäni myös työmuotona ja tavoitteena palkitsevaa, koska sitä tekevät ihmiset ovat asiasta eli siis ihmisistä aidosti kiinnostuneita ja positiivisesti motivoituneita. Ammattitaitoinen, positiivinen ja innostunut työilmapiiri tekee työnteosta kovin mukavaa ja antoisaa. On enemmän kuin mukavaa myös huomata, että kaiken pahan lisäksi maailmassa on vielä jäljellä ihmisiä, jotka haluavat pyyteettömästi auttaa toisiaan, mikäli autettava oikeasti haluaa apua.

Jo sosionomin opinnot aloittaessa ajatukseni oli, että opinnäytetyön teko on minulle haastavin asia opiskeluissa. Haastavaa se on ollutkin esimerkiksi teorioiden hankkimisen, eri menetelmien sisäistäminen ja opinnäytetyön raportin rakenteen osalta. Onneksi meillä on ollut auttavainen opinnäytetyön ohjaaja, jonka avulla olemme päässeet ongelmakohtaisiin eteenpäin ja selkeytettyä ajatuksiamme. Opinnäytetyön aihe on kuitenkin ollut niin mielenkiintoinen, että opinnäytetyön teko on ollut kovin mielekästä ja innostavaa. Olen siis saanut konkreettisesti kokea aiheen kiinnostavuuden ja tärkeyden sekä hyvän työparin merkityksen työn teossa. Ammatillisilta saimme palautetta kokonaisvaltaisesti, että olemme tehneet hienoa työtä tärkeän asian vuoksi.

7.4 Lauran itsearviointi

Opinnäytetyöprosessi antoi mahdollisuuden hyödyntää sekä koulutuksessa, että työelämässä kertynyttä tietotaitoa. Opinnäytetyö on laadittu parityönä, mikä sekä helpotti, että hankaloitti tekemistä. Koin kuitenkin, että parityöstä oli ehdottomasti enemmän etua verrattuna yksin työskentelyyn. Olen työskennellyt usean vuoden ajan tunnuksellisiin järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyvissä asiantuntijatehtävissä, minkä vuoksi irtaantumisenäkökulma vaikutti kiinnostavalta. Työtehtävissäni olen tottunut ryhmätyöskentelyyn, mutta myös vahvaan itseohjautuvuuteen. Erilaisten kirjallisten tuotosten laatiminen ja asiatekstin tuottaminen kuuluu vahvuksiini, mistä koin olevan etua sekä opinnoissa, että opinnäytetyötä laadittaessa. Kuten ryhmätyössä, myös parityöskentelyssä saa parhaimmillaan uusia näkökulmia ja oivalluksia

oman ajattelunsa lisäksi tai tueksi. Teimme tiivistä yhteistyötä koko prosessin ajan, mikä oli varsin antoisaa. Pystyimme myös yhteisymmärryksessä jakamaan työtaakkaa ja pyrimme tekemisissämme tasapuolisuuteen. Olen kokenut opinnäytetyön aiheen mielekkäänä ja sen tekemisen merkityksellisenä.

Opinnäytetyön selkeä rajaaminen jo suunnitelmavaiheessa helpotti kokonaisuuden hallintaa huomattavasti. Aihe ei lähtenyt liikaa rönsyilemään ja pystyimme keskittymään oleelliseen. Aiheeseen liittyvää teoriaa oli saatavilla valitettavan vähän, joten sen etsiminen ja opinnäytetyöhön hyödyntäminen oli ajoittain varsin aikaa vievää. Myös opinnäytetyön rakenteen hahmottaminen tuotti aika ajoin päänvaivaa. Kenties suurimpana haasteena opinnäytetyöprosessissa koin aikatauluttamisen. Olemme molemmat opintojen lisäksi työelämässä, eri organisaatioissa, toinen vuorotöissä ja toinen virka-aikaa tekevänä. Lisäksi kehittämistyöhön osallistuvien varsinaisten toimijoiden kiireellisiä aikatauluja oli ajoittain hankalaa saada sovitettua omiin aikatauluihimme. Työn, opintojen ja muun elämän yhteensovittaminen ei aina ole ihan helppoa ja koin sen välillä raskaana. Välillä täytyi pitää taukoja opinnäytetyön laatimisesta ja tehdä ihan muita asioita muutaman päivän ajan, jotta aiheeseen pystyi palamaan uusin ajatuksin.

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteenani oli ammatillisen osaamisen kehittäminen. Olemme keränneet ja käsitelleet tietoja sekä toimineet asiantuntijoiden kanssa tiiviissä vuorovaikutuksessa, joten koen ammatillisen osaamiseni lisääntyneen opinnäytetyön myötä usealla eri osa-alueella. Saadun palautteen perusteella ammatillinen osaamiseni on kehittynyt muun muassa kehittämistyön osalta.

Opinnäytetyön aihe on herättänyt mielenkiintoa sekä oppilaitoksessa, että työnantajan taholta. Opinnäytetyön tekeminen koettiin toimeksiantajan taholta tärkeäksi, mikä osaltaan lisäsi motivaatiota mahdollisimman laadukkaan opinnäytetyön tekemiselle.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyön ammatillista toimintaa, kehittämistoiminnan eettisyyttä ja luotettavuutta sekä tulosten hyödyllisyyttä ja kehittämisehdotuksia.

8.1 Ammatillinen toiminta

Viranomaisten ja myös järjestötoimijoiden toimintaa ohjaa suurelta osin raha, jonka puute luo isoja haasteita kaikelle toiminnalle. Rikosseuraamuslaitoksen Exit-toiminta on muodostunut vakiintuneeksi toiminnaksi. Rikosseuraamuslaitoksella Exit-toimintaan on resursoitu kaksi päätoimista virkamiestä. Poliisissa toiminta on ollut koko sen olemassaolon ajan hankemuotoista ja siten määräaikaista. Vuonna 2020 Keskusrikospoliisi anoi rahoitusta exit-

toiminnalleen, mutta Sisäministeriö ei sitä myöntänyt. Keskusrikospoliisin irtaantujatyön painopisteet ovat järjestäytyneessä rikollisuudessa ja vakavasti radikalisoituneissa ja toimintaa jouduttiin jatkamaan toistaiseksi entisenlaisena keskusrikospoliisin omalla rahoituksella. Exit-toiminnan uskottavuuden edellytyksenä on se, että toiminnan rahoitus on turvattu riittävän pitkäksi ajaksi. (Hyryläinen 2023.)

Kehittämisrahan jäätyä saamatta, toiminnan kehityskohteet jouduttiin laittamaan toistaiseksi jäihin. Tuolloin poliisin Exit-toiminnassa jouduttiin sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen, keskittyen vain jo olemassa olevien asiakkuuksien hoitamiseen ja alkaviin asiakkuuksiin. (Hyryläinen 2023.) Monestakin näkökulmasta tarkasteltuna on ongelmallista, että toimivaltaisen viranomaisen toimintaedellytyksiä heikennetään jättämällä jokin hankkeeseen perustunut, toimivaksi osoittautunut toiminta rahoittamatta. Marraskuussa 2022 poliisi sai päätöksen avustushakemukseen EU:n turvallisuusrahastosta. Kyseisten varojen turvin voidaan täyttää kolme poliisivirkaa poliisin Exit-toimintaan kahden ja puolen vuoden määräajaksi. Kyseisten rekrytointien myötä poliisin rooli kolmen toimijan välisessä yhteistyössä muuttuu aktiivisemmaksi. (Hyryläinen 2023.)

Kahden eri viranomaisen sekä järjestötoimijan yhteistyössä on otettava erilaiset oikeudelliset seikat huomioon, jo toimintaa ohjaavaa toimivaltaa, toimintavelvollisuutta sekä tietosuojaa ajatellen. Vaikka etenkin viranomaistoimijoiden toimintaa ohjaa vahvasti lait, Exit-toimintaan osallistuvien toimijoiden välinen, kaikki asiakkuuksia koskeva tiedonvaihto perustuu aina asiakkaan suostumukseen. (Hyryläinen 2023.)

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä laatiessamme olemme perehtyneet tutkimuseettisiin periaatteisiin ja työn laatimisessa noudatimme hyvän tutkimuskäytännön periaatteita, voimassa olevaa lainsäädäntöä, oppilaitoksen ohjeistusta sekä alan ammattieettisiä ohjeita. (Arene 2019, 17.) Kehittämispajaan osallistuville tarjosimme riittävästi etukäteistietoa aiheeseen liittyvistä asioista.

Turvasimme saadun tiedon laadun toiminnallisessa opinnäytetyössämme käyttämällä valmiita tutkimuskäytäntöjä perustasolla. Laadullisessa tutkimuksessa perustasolla tarkoitetaan aineiston keräämisen keinoina haastateltaville lomake- tai teemahaastattelua (ts. strukturoitu tai puolistrukturoitu) puhelimen välityksellä, kirjeellä tai kasvistusten. (Vilka & Airaksinen 2003, 57-58.) Opinnäytetyömme kohdalla perustaso tarkoitti kehittämispajan fasilitoimisen dialogisen keskustelun keinoin Rikosseuraamuslaitoksen, Keskusrikospoliisin ja Aggredin asiantuntijoille. Analysoimme tutkimusaineiston teemoittelulla, vaikka toiminnallisessa opinnäytetyössä se ei ole välttämätöntä. Tieteellisen tiedon yksi keskeisimmistä tunnusmerkeistä on luotettavuus. Kerätyn tiedon tulee olla todenmukaista, hyödyllistä ja käyttökelpoista (Toikko & Rantanen 2009, 122). Tutkimuslupaa ei tarvittu, koska emme käsitelleet opinnäytetyössämme henkilötietoja emmekä haastatelleet asiakkaita. Tämän vuoksi opinnäytetyössä ei

muodostunut lain tarkoittamaa henkilörekisteriä, eikä siten syntynyt veloitetta rekisteriselostukselle. Kerätty tieto on ollut todenmukaista, hyödyllistä ja käyttökelpoista, koska keräsimme tietoa Exit-toiminnan keskeisiltä toimijoilta Suomessa. Tutkimusetiikan mukaisesti osallistettavat tiesivät osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja sen keskeyttämisen mahdollisuudesta. Kehittämispajan yhteydessä kerättyä materiaalia säilytettiin suojatussa dataympäristössä ja tuhottiin tutkimuksen päätyttyä. Opinnäytetyön laatimisessa noudatimme hyvän tutkimuskäytännön periaatteita, voimassa olevaa lainsäädäntöä, oppilaitoksen ohjeistusta sekä alan ammattieettisiä ohjeita. (Arene 2019, 17.)

Kaikkea viranomaistoimintaa ohjaa voimassa olevat lait ja annetut määräykset. Poliisin tehtävistä säädetään Poliisilain (2011/872) 1 luvun 1§:ssä. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta (2009/953) 1 luvussa säädetään puolestaan Rikosseuraamuslaitoksen tehtävästä. Lisäksi viranomaisten toimintaa ohjaa myös muu voimassa oleva lainsäädäntö. Noudattamalla lakia, joiden valmistelussa on jo mietitty eettisiä näkökulmia, tekee eettisyyden ja luotettavuuden toteuttamisesta luontevaa ja voisiko sanoa jopa helppoa. Molempien opinnäytetyön tekijöiden työskennellessä viranomaistyössä vuosikautia luotettavuus ja eettisyys ovat selkärankaan iskostuneista asioista ja ehkä toisinaan jopa vaikeita hahmottaa, koska ovat niin itsestäänselvyyksiä.

Opinnäytetyössä jouduimme myös huomioimaan lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24§:n kohta 5, jossa säädetään salassa pidettäviksi erilaiset viranomaisten taktisia ja teknisiä menetelmiä sekä suunnitelmia koskevat tiedot, mikäli tiedon antaminen vaarantaisi esimerkiksi yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikkea opinnäytetyön yhteydessä kuulemaamme tai muulla tavalla saamaamme tietoa emme voi julkiseen opinnäytetyöhön kirjata. Tämä tietysti hieman vaikeuttaa itse kirjoittamistyötä, kun joutuu miettimään miten perustella asioita, joiden kaikkia lähtökohtia ei voi ilmaista.

8.3 Tulosten hyödyllisyys ja kehittämissuhteet

Maailma ja viranomaisten toimintaympäristö muuttuu yhä kiihtyvällä tahdilla, minkä vuoksi esimerkiksi poliisi ja Rikosseuraamuslaitos joutuvat tarkastelemaan ja mahdollisesti korjaamaan tai täsmentämään toimintatapojaan myös irtaantujatyön osalta. On myös kaikkien etu, että tuki, jota tarjotaan, on hyödyllistä tuettaville. Mikä tietysti on eettisyydenkin periaate.

Rajasimme opinnäytetyön koskemaan vain perinteisiä niin sanottuja prosenttijengejä ja niistä irtaantuvia henkilöitä. Vaikka katujengit on nouseva ilmiö myös Suomessa, emme käsittele opinnäytetyössämme sitä. Katujengi-termin alla esiintyvien ryhmien kirjo on hyvin laaja, eikä kaikki katujengeiksi mielletyt ryhmät esimerkiksi ole järjestäytyneitä rikollisryhmiä. Katujengit koostuvat pääasiassa maahanmuuttajataustaisista nuorista miehistä ja ne eroavat oleellisesti perinteisistä tunnuksellisista rikollisjengeistä monellakin tavalla. Katujengeihin ja niistä irtaantumaan pyrkiviin henkilöihin eivät myöskään välttämättä päde samat säännöt kuin perinteisiin rikollisjengeihin. Katujengiläisiin kohdistuvaan irtaantujatyöhön tarvitaan lisää

tutkimusta, koska vielä ei ole tarpeeksi tietoa esimerkiksi katujengeihin liittymiseen ja niistä eroamiseen liittyvistä seikoista.

Kehittämispajassa ilmeni, että Aggredi on jo alkanut pohtia, sopisiko heidän työmenetelmänsä myös alaikäisille, minkä lisäksi he ovat alkaneet pohtia keinoja kyseisen kohderyhmän tavoittamiseksi, mikä varmasti olisi hyvä asia. Uskomme, että Aggredin väkivaltatyöntekijöillä olisi uskottavuutta nuortenkin silmissä. Nuoret saattaisivat jopa ottaa keskusteluiden tai kenties jonkin toiminnan kautta ajatuksia mietintään. Nuoret monesti tarvitsevat aikuisia tuekseen ja turvakseen, vaikka eivät sitä kerrokaan. Eikä kaikilla nuorilla tällaisia vastuullisia aikuisia ole saatavilla. Nuoret itsenäistyessään uskovat omiin kykyihinsä ja tahtovat tehdä asiat omilla tavoillaan, vaikka taidot ja tiedot ei siihen riittäisikään. Tuen tarve on todennäköisesti suurinta silloin, kun nuorta on vaikeinta lähestyä.

Paasosen J. (2021) tekemän selvityksen mukaan vankiloissa järjestäytyneen rikollisuuden jäsenten määrä on kasvanut viime vuosina ja järjestäytynyt rikollisuus vankiloissa aiheuttaa merkittäviä ongelmia uhkailun, painostuksen, väkivallan ja huumekaupan muodossa muille vangeille ja henkilökunnalle. Holopaisen (2021) tekemän Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin mukaan järjestäytynyt rikollisuus aiheuttaa Rikosseuraamuslaitokselle merkittävää haittaa tutkintavankeuden ja rangaistusten täytäntöönpanossa ilmentyen väkivaltana ja järjestyshäiriöinä, jotka johtuvat huumekaupasta, siihen liittyvästä velanperinnästä ja taloudellisen hyödyn tavoittelusta. Poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja Aggredin maanlaajuinen yhteistyö järjestäytyneestä rikollisuudesta irtaantumiseen vaikuttaa toimivalta ja laadukkaalta toiminnalta. Viranomaiset pystyvät turvaamaan irtaantumisprosessia ja Aggredin psykososiaalinen apu varsinkin väkivaltatyöntekijöiden välityksellä on ensiarvoinen tekijä yhteyden ja ymmärryksen luomisessa irtaantujien kanssa. Moni järjestäytyneen rikollisuuden jäsen on saanut apua ja onnistunut irtaantumaan järjestäytyneestä rikollisuudesta tämän yhteistyön avulla ja siksi tämä yhteistyö tulisi vakauttaa pysyvällä rahoituksella. Pysyvä rahoitus turvaa työntekijöille työrauhan itse työn tekemiseen samoin kuin mahdollistaa järjestäytyneestä rikollisuudesta pois haluaville uskon ja tuen, että irtaantuminen on mahdollista. Mitä enemmän irtaantumista järjestäytyneestä rikollisuudesta tapahtuu, sitä enemmän vähennetään rikollisuutta, parannetaan vankilaturvallisuutta niin vankien kuin henkilökunnan osalta, vähennetään vankeusaikaista rikollisuutta, säästetään ihmishenkiä ja yhteiskunnan varoja.

Lähteet

Painetut

Etter, G. Knox, G. & Smith, C. 2019. Gangs and Organized Crime. New York: Routledge.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus.

Kauppinen, M. 2017. Prosenttijengistä irtautumisen tuki vankeusrangaistuksen sekä ehdonalaisten vapauden valvonnan täytäntöönpanon aikana. Itä-Suomen Yliopisto.

Kivivuori, J., Aaltonen M., Näsi, M., Suonpää K., & Danielsson P. 2018. Kriminologia - rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Laine, Matti. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2. uudistettu laitos. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Helsinki: Tietosanoma.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Gummerus.

Sähköiset

Aggredi 2022. Viitattu 17.9.2020.

<https://www.aggredi.fi/aggredi/>

Aggredi 2022. Viitattu 13.9.2022.

<https://www.aggredi.fi/aggredi/minka-kadulla-voittaa-sen-karajilla-haviaa>

Aggredi-menetelmäopas. 2021. Viitattu 12.1.2023. <https://resonaari.fi/wp-content/uploads/sites/4/2022/11/Aggredi-menetelmaopas-2021.pdf>

Bjørgo, T. Preventing organized crime originating from outlaw motorcycle clubs. 2017. Viitattu 25.1.2023.

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12117-017-9322-7.pdf?pdf=button%20sticky>

Enska. Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023. Sisäministeriö. Viitattu 17.9.2022

<https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+ennalta+estävän+työn+strategia+2019-2023.pdf/ae0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+estävän+työn+strategia+2019-2023.pdf.pdf>

HelsinkiMission 2023. Viitattu 8.3.2023. <https://www.helsinkimissio.fi/helsinkimissio/>

Holm, R., Poutanen, P. & Ståhle, P. 2018. Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Viitattu 17.11.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

Holopainen, J-P. 2021. Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021. Viitattu 28.2.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-ons/20210510163527/7QCW6DgVd/2021-03_Selvitys_Risen_kyvysta_vastata_jarjestaytyneen_rikollisuuden_aiheuttamiin_haasteisiin_web.pdf

Jalava, J., Raisio, H., Norri-Sederholm, T., Lahtinen, H. & Puustinen, A. 2017. Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena. Valtionneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76/2017. Viitattu 27.9.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160404/76_Loppuraportti%20kolmas%20sektori%20viranomaisten%20turvallisuustoiminnan%20tukena_editoitu%205122017.pdf;jsessionid=281ADED5A7BE3C DFA403A5B053ED053E?sequence=1

Kantojärvi, P. 2012. Fasilitointi luo uutta. E-kirja. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 14.3.2023.

Kilpeläinen, I. & Silvander, L. 2013. Esitutkinta-aineisto tuo uutta tietoa Helvetin enkeleistä - Aseita, huumeita, salakapakka ja häirintälaitteita. YLE. Viitattu 28.2.2023 <https://yle.fi/a/3-6683009>

Kirsi, K. 2020. Katso kartasta, mitkä rikollisorganisaatiot kokoontuvat kotikulmillasi - KRP: jengitilanne voimakkaassa muutoksessa United Brotherhoodin väliaikaisen toimintakiellon vuoksi. Yle. Viitattu 14.3.2023. <https://yle.fi/a/3-11542665>

Korkein oikeus. 2023. Valituslupaa ei myönnetty moottoripyöräkerhon lakkauttamista koskevassa asiassa. Viitattu 14.3.2023.

<https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2023/valituslupaaeimyonnetty-moottoripyorakerhonlakkauttamistakoskevassaasiassa160.html>

Laki poliisin hallinnosta 1992/110. Viitattu 20.11.2022

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920110#P15a>

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 2009/953. Viitattu 24.9.2022

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015. Viitattu 13.9.2022.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150400>

Lundmark, E., Nillson & Ingvar Nillson. 2012. Vänd dem inte ryggen - Socioekonomiska analys av destruktiva subkulturer. Viitattu 6.11.2022. <https://petterssonorg.files.wordpress.com/2018/11/vc3a4nd-dem-inte-ryggen.pdf>

McNeill, F., Farrall, S., Lightowler, C. & Maruna, S. 2012. How and why people stop offending: Discovering desistance. Viitattu 9.1.2023. <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/how-why-people-stop-offending-discovering-desistance>

Outlaw motorcycle gangs. 2020. Europol. Viitattu 15.1.2023.

<https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/outlaw-motorcycle-gangs>

Näin toimii Suomen vaarallisimpana pidetty rikollisryhmä. 2019. YLE. Viitattu 28.2.2023.

<https://yle.fi/a/3-10965269>

Paasonen J. 2021. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021. Viitattu 28.2.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210510163048/7QCVnaVHV/2021-2_Risen_turvallisuuden_ja_valvontatyon_ulkoinen_arviointi.pdf

Pedersen, M. 2018. Joining and leaving gangs in Denmark. Four empirical papers. Aalborg Universitet. Viitattu 25.1.2023.

https://vbn.aau.dk/ws/files/297483132/PHD_Maria_Libak_Pedersen_E_pdf.pdf

Pedersen, M. 2014. Veje ind i og veje ud af rocker- og bandemiljøer. En interviewundersøgelse. Justitsministeriet Danmark.

<https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2014/Veje%20ind%20i%20og%20veje%20ud%20af.pdf>

Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisin tehtävät ja organisaatio. Viitattu 4.3.2023.

<https://polamk.fi/tehtavat-ja-organisaatio>

Poliisi. Poliisin arvot. 2020. Viitattu 17.9.2022.

<https://poliisi.fi/poliisin-arvot>

Poliisi. Exit-toiminta. Viitattu 23.1.2023.

<https://poliisi.fi/exit-toiminta>

Poliisi. Järjestäytynyt rikollisuus. Viitattu 15.1.2023.

<https://poliisi.fi/jarjestaytynyt-rikollisuus>

Poliisilaki 2011/872. Viitattu 17.9.2022

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872>

Rikosseuraamuslaitos 2017. Viitattu 13.9.2022.

https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/Tiedotteetjauutiset2017/exit-projektiauttaavankejairtautumaanjarjestaytyneestarikollisuudesta_0.html

Rikosseuraamuslaitos 2022. Järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautuminen JR-Exit. Viitattu 23.1.2023.

<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/jarjestaytyneestarikollisuudestairtautuminenj-r-exit.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2022a. Arvot ja strategia. Viitattu 20.11.2022

<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2022b. Yhteistyö. Viitattu 28.12.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/yhteisty.html#>

Rikostorjunnan tila, Selvityshankkeen loppuraportti. 2018. Poliisihallitus. Viitattu 15.1.2023

https://poliisi.fi/documents/25235045/42553324/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti.pdf/3c8feabf-846c-0add-b732-4666ce3dc9ac/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti.pdf?t=1604495170714

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print. Tampere. Viitattu 17.11.2022.

<https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sisäministeriö. Järjestäytynyt rikollisuus vaikuttaa yhteiskuntaan laajasti. 2023. Viitattu 9.2.2023

<https://intermin.fi/poliisiasiat/jarjestaytynyt-rikollisuus>

Tuomi S. 2022. Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Viitattu 21.9.2022.

<https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/tyoelaman-tutkiva-kehittamistoiminta/projektityo-vs-ns-toiminnallinen-tutkimuksellinen-kehittamishanke-opinnaytetyo/>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. Selvitys (245/54/2017). Viranomaisyhteistyö erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla. 3.10.2018. Viitattu 17.9.2022.

<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/10/20115503/VTV-Selvitys-3-2018-Viranomaisyhteisty-tyo-erityisesti-sisaministerion-hallinnonalalla.pdf>

Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 13.9.2022.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Westerlund, A. 2021. Gang entry and exit - A study of previous gang members in Sweden. Viitattu 6.11.2022. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=9055242&fileId=9055244>

Julkaisemattomat

Hyyryläinen, A. 2023. Kehittämispaja 7.2.2023 Aggredi. Helsinki. Viitattu 4.3.2023.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta - käsikirja. 2019. Poliisi. Viitattu 15.1.2023.

1004 0456. Päijät-Hämeen käräjäoikeus. 2022. Viitattu 15.3.2023.

R 20/1365. Kanta-Hämeen käräjäoikeus. 2020. Viitattu 17.9.2022.

S21/629. Helsingin hovioikeus. 2021. Viitattu 29.3.2023

Peltovuoma, S. 2023. Kehittämispaja 7.2.2023 Aggredi. Helsinki. Viitattu 4.3.2023.

Salakka, P. 2023. Kehittämispaja 7.2.2023 Aggredi. Helsinki. Viitattu 4.3.2023.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Rikosseuraamuslaitos 2022).	10
Kuvio 2: Poliisin organisaatorakenne mukaillen (Poliisiammattikorkeakoulu 2023).	11
Kuvio 3: Tunnuksellisten järjestäytyneiden rikollisryhmien kasvu Suomessa 2000-2022 (Keskusrikospoliisi 2023).	14
Kuvio 4: Opinnäytetyön prosessikuvaus.....	27
Kuvio 5: Kehittämispajassa käytetyn luovan ongelmanratkaisun prosessirunko mukaillen (Kantojärvi 2012, 36).....	29
Kuvio 6: Kehittämispajassa käytetyn luovan ongelmanratkaisun aloitusvaiheen runko mukaillen (Kantojärvi 2021, 59).....	30
Kuvio 7: Kehittämispajassa esitetyjä apukysymyksiä.	31
Kuvio 8: Exit-toiminnan irtaantujatyön eettisen ohjeistuksen sisältökokonaisuus.	33

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointiaineisto.....	23
Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointiaineisto.	24
Taulukko 3: Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi	37
Taulukko 4: Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi.	40

Liitteet

Liite 1: Irtaantujatyön eettinen ohjeistus.....	53
---	----

Liite 1: Irtaantujatyön eettinen ohjeistus

IRTAANTUJATYÖN EETTINEN OHJEISTUS

AGGREDI, KESKUSRIKOSPOLIISI,
RIKOSSEURAAMUSLAITOS

- ASIAKKAAN JA LÄHIPIIRIN TURVALLISUUS ON ENSISIJAINEN
- KAIKKI TYÖ PERUSTUU LUOTTAMUKSEEN
- KAIKKI TIETOJEN VAIHTO IRTAANTUJATYÖN TOIMIJOIDEN KESKEN TAPAHTUU VAIN ASIAKKAAN SUOSTUMUKSELLE
- TAVOITE ON AINOASTAAN IRTAUTUMISEN TUKEMINEN, EI SEKUNDÄÄRISIÄ TAVOITTEITA
- IRTAUTUJAN KANSSA EI KESKUSTELLA HÄNEN TAI MUIDEN TEKEMISTÄ RIKOKSISTA
- IRTAUTUMINEN ON AINA VAPAAEHTOISTA, EIKÄ SIIHEN PAINOSTETA
- IRTAUTUMINEN EI VAIKUTA RIKOSOIKEUDELLISIIN VASTUUSIIN